

Notes bibliogràfiques

I
Addicions i modificacions relatives a l'article: Eduard Feliu i Pere Casanellas: «Bibliografia sobre la història dels jueus de la Corona de Catalunya-Aragó i Provença: 1985-1994», *Tamid* 1 (1997), p. 157-265

Obres citades abreujadament

From ancient Israel to modern Judaism] NEUSNER, J.; FRERICHS, E. S.; SARNA, N. M. [ed.]. *From ancient Israel to modern Judaism: Intellect in quest of understanding. Essays in honor of Marvin Fox*. Atlanta, Ga.: Scholars Press, 1989. Vol. 2. XXIV, 315 p.— L'edició completa d'aquesta obra consta de quatre volums, però els articles inclosos en aquesta bibliografia pertanyen tots al segon volum.

Minorités et marginaux] DÉPARTEMENT DE RECHERCHES «PYRENAICA», UNIVERSITÉ DE PAU ET DES PAYS DE L'ADOUR. *Minorités et marginaux en Espagne et dans le midi de la France (VIIe-XVIIIe siècles). Actes du Colloque de Pau, 27-29 mai 1984: «Minorités et marginaux en France méridionale et dans la péninsule Ibérique (VIIe-XVIIIe siècles)»*. París: Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1986. 504 p.

Neoplatonism and Jewish thought] GOODMAN, Lenn E. [ed.]. *Neoplatonism and Jewish thought*. Albany: State University of New York Press, 1992. XIII, 454 p. (Studies in Neoplatonism: Ancient and Modern; 7).

Bibliografia: 1985-1994

ABULAFIA, David. «Catalan merchants and the western Mediterranean, 1236-1300: Studies in the notarial acts of Barcelona and Sicily». *Viator. Medieval*

- and Renaissance Studies* [Los Angeles, Calif.], 16 (1985), p. 209-242.— Reproduït en facsímil en: ABULAFIA, David. *Italy, Sicily and the Mediterranean, 1100-1400*. Aldershot: Ashgate Publishing Co. Ltd., 1987. Article VIII.— Conté algunes referències escadusseres a mercaders jueus catalans. [ECON]
- ASHTOR, Eliyahu. «The Jews in the Mediterranean trade in the later Middle Ages». En: ASHTOR, Eliyahu. *Technology, industry and trade: The Levant versus Europe, 1250-1500*. Editat a cura de B. Z. Kedar. Aldershot: Variorum, 1992. Article IX.— Reproduït de *Hebrew Union College Annual* [Cincinnati], 55 (1984), p. 159-178.— Abundants referències als jueus catalans. [ECON]
- BARKAI, Ron. «Les trois cultures ibériques entre dialogue et polémique». En: RON BARKAI [ed.]. *Chrétiens, musulmans et juifs dans l'Espagne médiévale: De la convergence à l'expulsion*. París: Les Éditions du Cerf, 1994, p. 227-251.— Hi tracta sobretot de les diverses polèmiques entre cristians i jueus esdevingudes en terres catalanes. [POLM-CR]
- BENJAMIN, Anne Myra Goodman. *Decadence in thirteenth century Provençal and Hebrew poetry (France)*. Tesi doctoral. University of Michigan, 1985, 259 p. Distribuïda per Ann Arbor, Mich.: University Microfilms International.— [LIT + Provença]
- BERGER, Abraham. «The Messianic Self-Consciousness of Abraham Abulafia: A Tentative Evaluation». En: SAPERSTEIN, Marc [ed.]. *Essential papers on Messianic movements and personalities in Jewish history*. Nova York; Londres: New York University Press, 1992, p. 250-255.— Reproduït de *Essays on Jewish life and thought presented in honor of Salo Wittmayer Baron*. Columbia University Press, 1959. [Abraham Abulafiya]
- BERLIN, Anne D. «Shame of the Gentiles of Profiat Duran: A fourteenth-century Jewish polemic against Christianity». B. A. Honors Thesis, inèdita. Radcliffe College, 16 de març de 1987.— No en coneixem cap altra dada. [Profiat Duran]
- BERNER, Leila. «A modest enterprise: Jewish moneylenders in thirteenth-century Barcelona». Comunicació presentada al *100th Meeting of the American Historical Association*, 27-30 de desembre de 1985.— No en coneixem cap altra dada. [ECON]
- BERNER, Leila. *The Jews of Barcelona during the reign of Jaume I...* [86] **Modificació de les dades d'edició**: Tesi doctoral. Los Angeles: University of California. Distribuïda per Ann Arbor, Mich.: University Microfilms International.
- BLAND, Kalman P. «Medieval Jewish aesthetics...». [91] **Modificació de la pàgina**: p. 533-560 (article sencer), p. 546-560 (dedicades a Profiat Duran).
- BLASCO MARTÍNEZ, Asunción. «Avance de estudio de un caso de adulterio en

- la aljama de Zaragoza (siglo XIV)». En: *Proceedings of the Ninth World Congress of Jewish Studies*. Division B, vol. 1. Jerusalem: World Union of Jewish Studies, 1986, p. 105-112.— Sobre el cas de Doña Lumbré, tractat més àmpliament en l'article de la mateixa autora: «El adulterio de Doña Lumbré, judía de Zaragoza». [QSoc-Sexualitat + DONA]
- BLEICH, J. David. «Divine unity in Maimonides, the Tosafists and Me'iri». En: *Neoplatonism and Jewish thought*, p. 237-254. [Menahem ha-Me'iri]
- CHAZAN, Robert. «The Christian position in Jacob ben Reuben's *Milḥamat Ha-Šem*». En: *From ancient Israel to modern Judaism*, p. 157-170.— [Jacob ben Rovèn + POLM-CR]
- La col·lecció lapidària hebraica de Sant Pere de Galligants (Girona)*. Girona: Museu Arqueològic de Sant Pere de Galligants, 1994. 24 p. (Guies del Museu Arqueològic de Sant Pere de Galligants).— [ARQ-Epigrafia]
- COULET, Noël. «Les Juifs de Provence au bas Moyen Âge». [186] **Addició i modificació**: «Les Juifs de Provence au bas Moyen Âge: Les limites d'une marginalité». En: *Minorités et marginaux*, p. 203-219.— [Provença]
- DESPLAT, Christian. «Juifs et judaïsme dans la littérature religieuse en Bearn (XIVe-XVIIIe siècles)». En: *Minorités et marginaux*, p. 443-470.— [REL-CR]
- DODI, Amos. «Ha-masoret ha-lešonit ha-mištaqqefet mi-niqqudo šel siddur ben ha-me'a ha-13. [“La tradició lingüística reflectida en la vocalització d'un *siddur* del segle XIII”]». *Lešonenu*, 53 (5749 = 1988-1989), p. 67-89.— Es tracta del ms. 590 de la Bibliothèque Nationale de París, que és un *siddur* d'origen occitanocatalà. [LingPalTr]
- EISEN, Robert J. *The Exodus of the Jews from Egypt in Gersonides' Commentary on the Torah: A study in medieval philosophical exegesis*. Tesi Doctoral. Brandeis University, 1990. 299 p. Distribuïda per Ann Arbor, Mich: University Microfilms International.— [Leví ben Guerson + EXEG]
- FELDMAN, S. W. «The end of the universe: A medieval debate». En: NOVAK, D.; SAMUELSON, N. M. *Creation and the end of days: Judaism and scientific cosmology. Proceedings of the 1984 Meeting of the Academy for Jewish Philosophy*. Lanham, Md.: University Press of America, 1986, p. 215-244.— [Leví ben Guerson]
- FELDMAN, Seymour W. «In the beginning God breathed: A philosophical midrash». En: BURRELL, David B.; MCGINN, Bernard. *God and creation: An ecumenical symposium*, Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press, 1990, p. 3-26.— [Issac Albalag + Leví ben Guerson]
- FREUDENTHAL, Gad. «Épistémologie, astronomie et astrologie chez Gersonide» [270]. **Addició d'informació**: Duu com a subtítol: «À propos de deux ouvrages récents». Aquestes dues obres són: Bernard R. GOLDSTEIN, *The astronomy*

- of Levi ben Gerson (1288-1344). A critical edition of chapters 1-20 with translation and commentary.* Berlin: Springer Verlag, 1985. I: Ídem, *Theory and observation in ancient and medieval astronomy.* Londres: Variorum, 1985.
- FUMAGALLI, Pier Francesco. «Ketav ha-yad ha-meqori we-ha-qadum šel *Pugio Fidei* le-Raimundus Martini [“L’antic manuscrit original del *Pugio Fidei* de Ramon Martí”]». En: *Proceedings of the 9th World Congress of Jewish Studies.* Secció B, vol. 1. Jerusalem: World Union of Jewish Studies, 1985, p. 93-98.— [Ramon Martí]
- FUNKENSTEIN, Amos. *Perceptions of Jewish history.* Berkeley; Los Angeles; Oxford: University of California Press, 1993. XIII, 390 p.— Les pàgines 98-130 són dedicades a Mossé ben Nahman i Leví ben Guerson. [Mossé ben Nahman + Leví ben Guerson]
- GARCÍA-ALBIOL, Sabina. «Las piedras preciosas en el *Ša‘ar ha-šamayim* de Geršom ben Šelomoh y sus paralelismos con el *Lapidario* de Alfonso X el Sabio». *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos* [Granada], 39 (1990), p. 85-103.— [Guerson ben Salomó]
- GOLDSTEIN, Bernard R. *The Astronomy of Levi ben Gerson (1288-1344).* Nova York: Springer, 1985.— Edició i traducció dels primers vint capítols del Llibre V:1 de les *Guerres del Senyor.* [Leví ben Guerson + ASTN]
- . «A new set of 14th century planetary observations». En: *Proceedings of the American Philosophical Society*, 132 (1988), p. 371-399.— [Leví ben Guerson + ASTN]
- . «Levi ben Gerson on astronomy and physical experiments». En: UNGURU, S. [ed.]. *Physics, cosmology, and astronomy, 1300-1700: Tension and accommodation.* Dordrecht; Boston: Kluwer Academic Publishers, 1991, p. 75-82.— [Leví ben Guerson + ASTN]
- . «Preliminary remarks on Levi ben Guerson cosmology». En: NOVAK, D.; SAMUELSON, N. *Creation and the end of days: Judaism and scientific cosmology. Proceedings of the 1984 Meeting of the Academy for Jewish Philosophy.* Lanham, Md.: University Press of America, 1986, p. 261-276.— [Leví ben Guerson + ASTN]
- . «Star lists in Hebrew». *Centaurus* [Copenhagen], 28 (1985), p. 185-208.— Reproduït en: GOLDSTEIN, Bernard R. *Theory and observation in ancient and medieval astronomy,* Londres: Variorum, 1985 [Leví ben Guerson + ASTN]
- GUTENMACHER, Daniel. *Political obligation in the thirteenth-century Hispano-Jewish community (Law, Spain, Solomon Ibn Adret).* Tesi doctoral. New York University, 1986. 254 p. Distribuïda per Ann Arbor, Mich: University Microfilms International.— [Salomó ben Adret + QSoc]

- GUTWIRTH, E. «A muwaššah by Solomon Bonafed». En: CORRIENTE, F.; SÁENZ-BADILLOS, A. [ed.]. *Poesía estrófica. Actas del Primer Congreso Internacional sobre Poesía Estrófica Árabe y Hebrea y sus Paralelos Romances (Madrid, diciembre de 1989)*. Madrid, 1991, p. 137-144.— [Salomó Bonafed]
- HARVEY, Steven. «Did Maimonides' letter to Samuel ibn Tibbon determine which philosophers would be studied by later Jewish thinkers?». *Jewish Quarterly Review* [Filadèlfia], 83 (1992-1993) p. 51-70.— [Samuel ibn Tibbon]
- HAYOUN, Maurice-Ruben. *L'exégèse philosophique dans le judaïsme médiéval*. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1992. XI, 312 p. (Texts and Studies in Medieval and Early Modern Judaism; 7).— Les p. 237-289 contenen la traducció francesa dels comentaris de Jucef Caspí i de Mossé Narboní sobre la *Guia dels Perplexos* de Maimònides. [EXEG + Jucef Caspí + Mossé Narboní]
- IANCU, Danièle. «Les médecins juifs en Provence...». [427] **Addició d'informació:** Reeditat en: *Anales de la Universidad de Alicante*, 7 (1988-1989), p. 181-192.
- IANCU-AGOU, Danièle. «Un juif de Marseille à la veille de l'expulsion: Rituels hébraïques (1492) et postérité néophyte (1501-1525)». *Provence Historique* [Marsella], fasc. 195-196 [= *Mélanges Noël Coulet*], (1999), p. 297-304.— [Marsella + PrConv]
- IDEL, Moshe. «Jewish Kabbalah and Platonism in the Middle Ages and Renaissance». En: *Neoplatonism and Jewish thought*, p. 319-351.— Especialment les p. 325-331. [CAB + CAB-Girona]
- JANSEN, Hans. «Raymond Martini's manuscript 'Pugio Fidei' ('dolk van 't geloof) infecteert West en Oost: Een receptie-geschiedenis van middeleeuwse literatuur over joden». Kampen: Uitgeversmaatschappij J. H. Kok, 1990. 61 p.— Discurs inaugural pronunciat a la Vrije Universiteit de Brusselles el 19 de desembre de 1990. [Ramon Martí]
- KANARFOGEL, Ephraim. «Nezirut we-nidre issur be-mišnatam šel ha-RaM-BaM we-ha-RaMBaM ["Ascetisme i vots d'abstinència en la doctrina de Maimònides i de Nahmànides"]». *Ha-Darom*, 50 (1990), p. 79-84.— [Mossé ben Nahman]
- KELLNER, Menachem. «Gersonides on *Imitatio Dei* and the dissemination of scientific knowledge». *The Jewish Quarterly Review* [Filadèlfia], 85 (1994-1995), p. 275-296.— [Leví ben Guerson]
- KELLNER, Menachem. «Introduction to the Commentary on Song of Songs composed by the sage Levi ben Gershom: An annotated translation». En: *From ancient Israel to modern Judaism*, p. 187-205.— El text hebreu d'aquesta introducció de Leví ben Guerson va ser publicat a la revista *Daat*, 23

- (1989), p. 15-32. Cf. núm. 489 de la bibliografia publicada en *Tamid* 1. [Leví ben Guerson]
- KELLNER, Menachem. «Maimonides and Gersonides on astronomy and metaphysics». En: ROSNER, F.; KOTTEK, S. S. [ed.]. *Moses Maimonides: Physician, scientist and philosopher*. Northvale, N. J., 1993, p. 91-96.— [Leví ben Guerson]
- KERN-ULMER, Brigitte. *Rabbinische Responen zum Synagogenbau*. Vol. 1. Hildesheim: Georg Olms, 1990. 233 p. (Studien zur Kunstgeschichte).— Hi ha fragments dels dictàmens de Salomó ben Adret, relatiu a les sinagogues, a les p. 47, 48, 58, 76, 77, 98-101, 139, 140, 156 i 182; d'Issac ben Sésset a les p. 77, 101, 103, 104, 159, 184 i 185; de Simó ben Sémah Duran a les p. 78, 128, 129, 157, 168 i 182. [ORG]
- LAVAJO, Joaquim Chorão. «A controvérsia judeo-cristã de 1263 em Barcelona no contexto do diálogo religioso medieval». *Eborensia: Revista do Instituto Superior de Teologia de Evora*, 7 (1994), p. 3-44.— [POLM-CR + Mossé ben Nahman]
- LIMOR, Ora. *Die Disputationen zu Ceuta (1179) und Mallorca (1286): Zwei antijüdische Schriften aus dem mittelalterlichen Genua*. Munic: Monumenta Germaniae Historica, 1994. 353 p.— [POLM-CR]
- LOTTER, Friedrich. «The forced conversion of the Jewish community of Minorca in 418 CE». En: *Proceedings of the Ninth World Congress of Jewish Studies [1985]*. Jerusalem: World Union of Jewish Studies, 1986, Division B, vol. 1, p. 23-30.— Defensa l'autenticitat de l'encíclica del bisbe Sever. [Menorca + REL-CR]
- MANEKIN, Charles. «Preliminary observations on Gersonides' logical writings». *Proceedings of the American Academy for Jewish Research*, 52 (1985), p. 85-113.— [Leví ben Guerson + FIL-R]
- McVAUGH, Michael R. *Medicine before the plague. Practitioners and their patients in the Crown of Aragon, 1285-1345*. Cambridge, Mass.: Cambridge University Press, 1993. XVI, 280 p. (Cambridge History of Medicine).— Les p. 55-64 són dedicades específicament als metges jueus. [MED]
- MENACHEM HA-MEIRÍ. *Seder ha-Qabbala le-rabbenu Menahem ha-Me'iri, hi petiḥa li-ferušo le-masseket Avot*. [«Ordre de la tradició, del nostre mestre Menahem ha-Me'iri, que és la introducció del seu comentari sobre el tractat Avot»]. Ed. de Shlomo Zalman Havlin. Jerusalem; Cleveland: Makhon Ofeq, 5752 = 1992. 58, 292 p.— Les p. 143-181 contenen el *Sefer Ša'are Šion*, d'Issac ben Jacob de Lattes [cf. GROSS, *Gallia Judaica*, p. 266]; les p. 182-238 contenen notes, addicions i correccions de Hayim Palache i de Bernard Septimus [Menahem ha-Me'iri + Issac ben Jacob de Lattes]

- MERKIN, Reuven. «RSQN: Po'el 'ivri merubba' še-nithaddes ba-me'a ha-12 [“RSQN: Un verb hebreu quadriliteral forjat en el segle XII”]». *Lešonenu*, 58 (1993-1994), p. 251-256.— [Assenyala l'aparició d'un verb hebreu, creat a partir d'un mot provençal (relacionat amb *rascar*) en el text d'una disputa que tingueren Abraham ben David i Zerahya ben Issac ha-Leví, el *Gironí*. [LingPalTr]
- MESCH, Barry. «Nissim of Marseilles' Approach to the Iqqarim». En: *Proceedings of the Ninth World Congress of Jewish Studies*. Division C. Jerusalem: World Union of Jewish Studies, 1986, p. 85-92.— Aquest autor visqué a Marsella a la primera del segle XIV. [Nissim ben Mossé]
- MINTZ, Sybil. «The carpet pages of the Spanish-Hebrew Farhi Bible». En: CHIAT, Marilyn J.; REYERSON, Kathryn L. [ed.]. *The medieval Mediterranean cross-cultural contacts*. St. Cloud, Minn.: North Star Press of St. Cloud, 1988, p. 51-56, lám. 3-6 (Medieval Studies at Minnesota, 3). [ART]
- MORA I PONS, Victòria. «Els Banys Nous de Barcelona». *Lambard. Estudis d'Art Medieval* [Barcelona], 6 (1991-1993), p. 27-39; 459-462 [5 làmines].— Conté una breu referència a la relació dels banys amb els jueus de Barcelona. [ARQ]
- MOSSÉ BEN NAHMAN
- [MOSES BEN NAHMAN]. *Comentarios ao Pentateuco*. [621] **Addició d'informació:** Les 87 p. de l'estudi introductori de Manuel Cadafaz de Matos van ser també publicades com a separata sota el títol de: *Moses ben Nahman, um comentador do Talmud, com os olhos postos no oriente*, per la mateixa editorial.
- [NAHMANIDE]. *La legge del Signore è perfetta: Omelia rabbinica sullaperfezione della Torah*. Intr., trad. i notes de Mauro Perani. Roma: Carucci Editore, 1989. 154 p.— [Mossé ben Nahman]
- MOTIS DOLADER, Miguel Ángel. «Aplicación efectiva del edicto de expulsión sobre la comunidad judía zaragozana». En: *Proceedings of the Ninth World Congress of Jewish Studies*. Division B, vol. 1. Jerusalem: World Union of Jewish Studies, 1986, p. 121-128.— [Saragossa + EXP]
- MOTIS DOLADER, Miguel Ángel. «Los judíos zaragozanos en la época de Fernando II de Aragón». En: *Minorités et marginaux*, p. 385-412.— [Saragossa + ECON + EXP]
- MOULINAS, René. *Les juifs du Pape. Avignon et le Comtat Venaissin*. Paris: Albin Michel, 1992. 181 p. (Présences du Judaïsme; 6).— Vegeu les p. 11-48 pel que fa a l'edat mitjana. [Avinyó]
- MUTIUS, Hans-Georg von. *Jüdische Urkundenformulare aus Marseille in babylonisch-aramäischer Sprache*. Frankfurt del Main: Peter Lang, 1994. XIV, 98 p. (Judentum und Umwelt; 50).— [ORG]

- MUTIUS, Hans-Georg von. *Rechtsentscheide Isaak Kimbis aus Südfrankreich*. Frankfurt del Main: Peter Lang, 1992 i 1993. 2 vol. 223 i 155 p. (Judentum und Umwelt; 35 i 45).— Conté la traducció alemanya dels dictàmens d'aquest rabí. [DICT + Issac Quimhí]
- MUTIUS, Hans-Georg von. *Rechtsentscheide Mordechai Kimchis aus Südfrankreich (13./14. Jahrhundert)*. Frankfurt del Main: Peter Lang, 1991. 192 p. (Judentum und Umwelt; 31).— Conté la traducció alemanya dels dictàmens d'aquest rabí. [DICT + Mardohay Quimhí]
- ORFALI, Moisés. «Midrás y antropomorfismos en la polémica judeo-cristiana medieval». En: MUÑOZ LEÓN, D. [ed.]. *Salvación en la palabra: Targum-derashberith*. Madrid: Ediciones Cristiandad, 1986, p. 759-774.— [POLM-CR]
- PASSINI, Jean. «La Judería de Jaca». En: *Minorités et marginaux*, p. 143-155. [Jaca + ARQ]
- ROMANO, David. «Fossars jueus catalans». *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia* [Barcelona], 14-15 (1993-1994), p. 291-315.— [ARQ]
- ROMANO, David. «Les juifs dans les pays espagnols du moyen-âge». En: *Minorités et marginaux*, p. 497-501.— [General]
- SAMUELSON, Norbert M. «Creation in medieval philosophical, rabbinic commentaries». En: *From ancient Israel to modern Judaism*, p. 231-259.— Presenta, tot comparant-les, les idees d'Abraham ben Ezra, Mossé ben Nahman i Ovadia Sforno en el tema de la Creació.— [Mossé ben Nahman]
- SCHWARTZ, Dov. «Ha-neutralizacia šel ha-ra'yon ha-mešihí ba-šikletanut ha-yehudit bi-yeme ha-benayim ["La neutralització de l'ideal messiànic en el racionalisme jueu de l'edat mitjana"]». *Hebrew Union College Annual* [Cincinnati], 64 (1993), p. 37-58.— Descriu les activitats messiàniques, el Messies, la fi dels temps i la resurrecció segons la interpretació dels filòsofs racionalistes medievals provençals: els Tibbon, Leví ben Abraham, Prat Maimon, etc. [FIL-R]
- SCHWARTZ, Dov. «Ha-paršanut ha-filosofit la-miqra we-la-aggada ke-gorem histori we-tarbuti. ["L'exegesi filosòfica de la Bíblia i de les llegendes talmúdiques com a factor històric i cultural"]». *Maanayim* [Jerusalem], 7 (1994), p. 158-165.— [FIL-R]
- SCHWARTZ, Dov. «Ha-wikkuaḥ 'al ha-magya ha-aštralit be-Provence ba-me'a ha-14 ["La disputa sobre la màgia astral a Provença en el segle XIV"]». *Zion* [Jerusalem], 48 (1993), p. 141-174.— [ASTG]
- SCHWARTZ, Dov. «La Magie astrale...». [900]. **Addició d'informació:** L'original hebreu d'aquest article fou publicat a la revista *Zion*, 48 (1993), p. 141-174.
- SCHWARTZ, Yaaqov. «Jewish implications of astrology». *Journal of Halacha and*

- Contemporary Society*, 16 (1988), p. 6-23.— Breu comparació —a les p. 15-23— entre Maimònides i Nahmànides en el tema de l'astrologia. [ASTG + Mossé ben Nahman]
- SHATZMILLER, Joseph. «La solidarité juive au Moyen Âge». En: *Minorités et marginaux*, p. 413-427.— [QSoc]
- SHATZMILLER, Joseph. «Politics and the myth of origins: The case of the medieval Jews». En: *Juifs au regard de l'histoire*, p. 49-61.— A les p. 54-58 parla dels orígens dels Calònimos de Narbona. [Narbona + Calònimos, família]
- SIRAT, Colette. «Les idées politiques de Nissim de Marseille». *Revue des Études Juives* [París], 145 (1986), p. 257-261.— [POL + Nissim ben Mossé]
- STOUFF, Louis. *Arles à la fin du moyen-âge*. Ais de Provença: Publications de l'Université de Provence, 1986. 2 vol., p. 1-484 i 485-1053.— Vegeu les abundants referències als jueus d'Arle a la p. 1008 del segon volum. Les p. 305-317 tracten específicament del préstec jueu. [Arle + ECON]
- WEIL, Gérard. *La bibliothèque de Gersonide...* [991] **Modificació de diverses dades:** WEIL, Gérard E. *La bibliothèque de Gersonides d'après son catalogue autographe*. Ed. de Frédéric Chartrain, amb la col·laboració d'Anne-Marie Weil-Guény i Joseph Shatzmiller...— [INV + Levi ben Guerson]
- WIENER, Dalia. *Ha-RaLBaG — filosof u-mefareš: Iyyunim be-be'ur ha-RaLBaG 'al sefer Iyov* [«Rabí Levi ben Guerson — filòsof i exegeta: Estudis sobre el comentari de Rabí Levi ben Guerson sobre el llibre de Job»]. Tesi de llicenciatura. Tel-Aviv: Universitat de Tel-Aviv, 1989.— [Leví ben Guerson]

II

Bibliografia sobre inventaris, testaments, llistes i notícies de llibres hebreus medievals

- ABRAMSON, Shraga. «Rabbi Yosef Roš ha-Seder», *Kirjath Sepher*, 26 (1949-1950), p. 72-95. ❖ Publica una llista que hi ha en el ms. Adler 2539. N. ALLONY hi féu unes correccions en *Kirjath Sepher*, 30 (1954-1955), p. 445-446. 1
- ADLER, Elkan Nathan. «An ancient bookseller's catalogue». En: *About Hebrew manuscripts*. Londres; Edinburg; Glasgow; Nova York; Toronto: Henry Frowde; Oxford University Press Warehouse, 1905, p. 37-48. ❖ Llista procedent de la *Guenizà* del Caire, anterior al començament del segle XII. Conté —diu Adler— un bon nombre d'obres desconegudes d'autors coneguts. Publicat prèviament, conjuntament amb I. BROYDÉ, en *The Jewish Quarterly Review* [Old Series], 13 (1900), p. 52-62, 550-551. Segons S. ABRAMSON, *Kirjath Sepher*, 26 (1950), p. 79, es tracta de llibres pertanyents a rabí Yosef Roš ha-Seder, que visqué en el segle XII. Cf. també POZNANSKI, «Einige Bemerkungen...». 2
- AGUILÓ, Estanislau. Veg.: STEINSCHNEIDER, M.; AGUILÓ, Stanislas: «La bibliothèque de Léon Mosconi...» i LÉVI, Israel: «L'inventaire du mobilier et de la bibliothèque d'un médecin juif de Majorca...». 3
- ALLONY, Nehemya. «Arba' rešimot sefarim me-ha-me'a ha-12 (Sifriyot rabbenu Zakkay we-rabbenu Yešu'a u-moqer sefarim) ["Quatre llistes de llibres del segle XII (Biblioteques de R. Zakai, de R. Yeixua i d'un venedor de llibres")]». *Kirjath Sepher*, 43 (1967-1968), p. 121-139. ❖ Aquestes llistes es troben a Cambridge en els fragments de la *Guenizà* T.-S. N. S. 298/9, 298/52 i 228/3. A propòsit d'aquestes llistes hi ha una breu nota addicional d'E. KUPFER en *Kirjath Sepher*, 50 (1974-1975), p. 340. 4
- ALLONY, Nehemya. «Rešimot sefarim 'atqot be-Vatican ["Llistes de llibres antigues que es troben en el Vaticà"]». *Arešet*, 4 (1965-1966), p. 213-233. Reeditat en: ALLONY, Nehemya. *Studies in medieval philology and literature. Collected papers* [en hebreu]. Jerusalem, 1992, vol. 5, p. 193-208. ❖ Publica tres llistes de llibres trobades en manuscrits del Vaticà (ms. 465, 482 i 545). Són llistes del segle XV i procedeixen d'Itàlia; esmenten un gran nombre d'obres d'origen provençal. 5

- ALLONY, Nehemya. «Rešimot sefarim kitve-yad min ha-me'a ha-15 mi- 6
Tivoli še-be-Italia ["Listes de llibres manuscrits del segle XV procedents de Tivoli, Itàlia"]». *Arešet*, 1 (1958-1959), p. 44-60, 489-490. Reeditat en: *Studies in medieval philology and literature. Collected papers* [en hebreu]. Jerusalem, 1992, vol. 5, p. 209-227. ❖ Publica tres llistes de llibres trobades en manuscrits del Vaticà (ms. Urbinati 22, 32 i 46) procedents de Tivoli.
- ALLONY, Nehemya. «Šaloš rešimot sefarim 'atiqot» ["Tres llistes de llibres 7
antigues"]». *Kirjath Sepher*, 36 (1961), p. 389-402, 517-524 ❖ Llistes que apareixen en fragments de la Guenizà que es troben a Cambridge: T.-S. N. S. J 53; 96.25 i 108.151.
- ALLONY, Nehemya. «Šete rešimot sefarim me-Italia ["Dues llistes de lli- 8
bres procedents d'Itàlia"]». *Sefer Assaf / Assaf Festschrift*, Jerusalem, 1953, p. 33-39. ❖ Aquestes dues llistes figuren en uns folis addicionals (f. 131-133) del ms. 1491 de la bibl. Bodleiana d'Oxford. Procedeixen del nord d'Itàlia i foren compilades a la primeria del segle XVI. Contenen cinquanta-quatre llibres, amb nombroses obres no jueves —fins i tot un Breviari Romà— segurament deixades de penyora per cristians.
- ALLONY, Nehemya. «Šete rešimot sefarim oṭografim šel rav Yosef Roš ha- 9
Seder (ha-me'a ha-12) ["Dues llistes de llibres autògrafs de rabí Yosef Roš ha-Séder (segle XII)"]». *Kirjath Sepher*, 38 (1963), p. 531-557. ❖ Aquestes llistes apareixen en els fragments de la Guenizà T-S. N.-S. J 94/126 i T-S. N-S. 298/33.
- ALLONY, Nehemya; SCHEIBER, Alexander. «Rešimat sefarim oṭograf le- 10
Rav Yosef Roš ha-Seder ["Una llista de llibres autògrafa de R. Yosef Roš ha-Seder"]». *Kirjath Sepher*, 48 (1972-1973), p. 152-172. ❖ Procedeix d'un fragment de la Guenizà que es troba a Cambridge, T.-S. Loan [= Misc. 36] 148. Hi ha una correcció dels mateixos autors a *Kirjath Sepher*, 49 (1973-1974), p. 657-658.
- ASSAF, Simha. «Peruš le-siddur Rav Se'adya Gaon me-R. Yosef Roš ha-Se- 11
der ["Comentari de R. Yosef Roš ha-Séder sobre el sidur de Saadyà Gaon"]». *Kirjath Sepher*, 18 (1941-1942), p. 61-66. ❖ Fragment T.-S. K 3/1 de la Guenizà (Cambridge), que conté també una llista de llibres pertanyents a Yosef Roš ha-Séder.
- ASSAF, Simha. «Rešimat sefarim me-rešit ha-me'a ha-15 ["Una llista de 12
llibres de la primeria del segle XV"]». *Kirjath Sepher*, 24 (1947-1948), p. 248-249. ❖ De procedència italiana, conté diverses obres d'autors judeocatalans.

- ASSAF, Simha. «Rešimot sefarim 'atidot ["Llistes de llibres antigues"]». 13
Kirjath Sepher, 18 (1941-1942), p. 272-281. ❖ Quatre llistes de llibres procedents de la Guenizà (Cambridge, T.-S. Loan 150, mitjan segle XII; T.-S. 16.19, segle XII; ms. Oxford 2878¹³², que és la continuació de la llista publicada per GOTTHEIL, *Jewish Studies in Memory of Israel Abrahams*, Nova York, 1927, p. 155-157; ms. Oxford 2878⁶⁸, primera del segle XIII). Contenen llibres d'exegesi, de filosofia, de medicina i de ciència.
- BACHER, Wilhelm. «La bibliothèque d'un médecin juif». *Revue des Études Juives*, 40 (1900), p. 55-61. ❖ Llista de trenta-cinc llibres d'exegesi, filologia, estudis talmúdics i litúrgia d'un metge anomenat Abu-l-Izz en un full procedent de la Guenizà del Caire anterior al segle XIII. 14
- BACHER, Wilhem. «Un vieux catalogue». *Revue des Études Juives*, 32 (1896), p. 126-129. ❖ Llista de llibres hebreus (escrita en àrab) que es troba en un full del ms. 127 de la col·lecció Firkovich de la Biblioteca de Sant Petersburg (que és una obra de Saadyà Gaon). Aquesta llista conté obres bíbliques, midràixiques i halàquiques. 15
- BACHER, Wilhem. «Une vieille liste de livres». *Revue des Études Juives*, 39 (1899), p. 199-208. ❖ Un full de la Guenizà del segle XI, procedent de la península Ibèrica, que conté literatura litúrgica, algunes lletres privades i obres de Saadyà Gaon. Cf. S. POZNANSKI, «Quelques remarques...» 16
- BANETH, David Zvi [Hartwig]. «Sifriyato šel rofe be-Mišrayim bi-yeme ha-RaMBaM (Mismaḵ min ha-Geniza) ["La biblioteca d'un metge d'Egipte en els temps de Maimònides (Document de la Guenizà)"]». *Tarbiz*, 30 (1961), p. 171-185. ❖ Fragment T.-S. N. S. 94J 173 de Cambridge procedent de la Guenizà del Caire. Es tracta d'una venda de llibres del metge Abu Saad de l'any 1190. La llista, escrita en lletres hebrees, conté antics llibres de medicina traduïts del grec a l'àrab o escrits directament en àrab per metges dels primers segles islàmics, i alguns de filosofia; però no conté cap llibre pertanyent al judaisme. El venedor devia ser jueu. 17
- BONFIL, Robert. *The Rabbinate in Renaissance Italy* [en hebreu]. Jerusalem: The Magnes Press, The Hebrew University, 1979, p. 295-298. ❖ Dóna la referència de quaranta-un manuscrits que en alguns dels seus folis contenen llistes de llibres hebreus compilades a Itàlia del segle XIV al XVII, tot indicant, si s'escau, on han estat publicades. 18
- BRESC, Henri. *Livre et société en Sicile (1299-1499)*. Palerm, 1971 (Suplement núm. 3 del butlletí del Centro di Studi Filologici e Linguistici 19

- Siciliani), 371 p. ❖ Vegeu les p. 62-76: «Livres des Juifs siciliens»; hi presenta vint-i-vuit inventaris (581 volums) pertanyents a biblioteques jueves de Palerm, Trapani i Caltabellotta. Cf. la ressenya de G. Nahon en: REJ, 132 (1973), p. 627-631.
- DIANOUX, Hugues Jean de. «Inventaires de livres hébreux appartenant à des Juifs de Bédarrides à la fin du XVIIe siècle». *Les Juifs au regard de l'histoire. Mélanges en l'honneur de Bernhard Blumenkranz*. París, Picard, 1985, p. 283-291. ❖ Aquest inventari es troba als Archives Départementales du Vaucluse I G 146, f. 211-212v, i conté la llista de quaranta-tres llibres. 20
- DURAN SANPERE, Agustín; SCHWAB, Moïse. «Les Juifs à Cervera et dans d'autres villes catalanes». *Sefarad* [Madrid], 34 (1974), p. 79-114. ❖ A les p. 86-100 hi ha tres inventaris de llibres de la primera meitat del segle XV i un de la segona meitat d'aquest mateix segle, trobats a l'Arxiu Municipal de Cervera. Dóna la llista i intenta identificar més d'un centenar d'obres. Tota la part dedicada als inventaris de llibres fou escrita bàsicament per Moïse Schwab abans del seu traspàs (l'any 1918!). 21
- GOTTHEIL, Richard. «Tit-Bits from the Genizah». En: *Jewish Studies in Memory of Israel Abrahams*. Nova York, 1927, p. 149-169. ❖ Cinc llistes de llibres procedents de la Guenizà. Cf. la crítica de J. MANN, *Texts and studies in Jewish history and literature*, Cincinnati, 1931, vol. 1, p. 643; i les correccions de S. ASSAF, «Rešimot sefarim 'atíqot», p. 273, n. 3. 22
- GRAU I MONTSERRAT, Manuel. «Notas sobre los judíos de Besalú». *Pyrene* [Olot], II època, I, núm. 2 (1962), p. 34-43. ❖ Inventari dels llibres de Samuel Cresques de Besalú (1370) i diverses mencions de compra-venda de llibres hebreus. Aquest inventari ja havia estat publicat per P. Vidal a «Les Juifs des anciens comtés de Roussillon et de Cerdagne», *Revue des Études Juives*, 16 (1888), p. 178-179 (p. 85 en la reedició de Mare Nostrum, Perpinyà, 1992). Aquestes notícies foren integrades l'any 1975 en la tesi doctoral de l'autor, publicada posteriorment: *La judería de Besalú (Girona) (siglos XIII al XV)*, Barcelona, 1997, p. 209-212. 23
- HALPER, B. «Descriptive catalogue of Genizah fragments in Philadelphia». *Jewish Quarterly Review*, 12 (1921-1922), p. 397-433 [Bible]; 13 (1922-1923), p. 9-52 [Talmud, Midrash and Halakah]. ❖ Entre els fragments d'obres medievals, hi ha obres gramaticals i comentaris talmúdics d'autors occitanocatalans, entre ells Nahmànides. 24

- HERNANDO, Josep. *Llibres i lectors a la Barcelona del s. XIV*. Barcelona: Fundació Noguera, 1995 (Col. Textos i Documents; 30 i 31). 798 p. ❖ Conté diverses notícies de llibres hebreus. Vegeu-ne la llista en el vol. 2, p. 748, s. *Hebreus, llibres*. 25
- HILLGARTH, Jocelyn N. «Majorcan Jews and conversos as owners and artisans of books». En: MIRSKY, Aharon; GROSSMAN, Abraham; KAPLAN, Yosef [ed.]. *Exilio y diáspora. Estudios sobre el pueblo judío en homenaje al profesor Haim Beinart*. Jerusalem: Ben-Zvi Institute, 1988, p. 125-130. ❖ Esment d'inventaris i de referències bibliogràfiques en documents medievals de Mallorca, tractats posteriorment amb més detall a l'obra del mateix autor: *Readers and books in Majorca, 1229-1550*. 26
- HILLGARTH, Jocelyn N. *Readers and books in Majorca, 1229-1550*. París: Éditions du CNRS, 1991. 2 vol., 1019 p. ❖ Les p. 997-1003 del segon volum, contenen un índex (compilat per F. Talmage i L. Garshowitz) d'autors i de títols d'obres hebrees incloses en aquest segon volum. La majoria d'aquestes obres corresponen a l'inventari de la biblioteca de Leon Mosconi, del qual l'autor fa una nova edició a les p. 434-442. 27
- HILLGARTH, Jocelyn N.; NARKISS, Bezalel. «A list of Hebrew books (1330) and a contract to illuminate manuscripts (1335) from Majorca». *Revue des Études Juives*, 120 (1961), p. 297-320. ❖ A les p. 308-320 hi ha l'inventari de vint-i-tres llibres de Rafael Dayan, jueu de Mallorca, dreçat l'any 1330. Conté sobretot obres bíbliques i talmúdiques. 28
- IANCU-AGOU, Danièle. «Bibliothèques juives méridionales (Comté de Provence, Comtat-Venaissin et Avignon, XVe siècle)». *Sources Travaux Historiques* [París], 41-42 (1995), p. 57-63. ❖ Comentaris generals sobre diversos inventaris de llibres hebreus ja publicats per l'autora. 29
- IANCU-AGOU, Danièle. «La circulation d'ouvrages hébraïques dans la première moitié du XVe siècle: Du Dauphiné (Chabeuil, 1416) à la Provence (Aix, 1429-1449)». En: *108e Congrès National des Sociétés Savantes. Philol. et Hist.*, Grenoble, 1983, p. 231-245. ❖ Reedita un document dels *Archives de l'Isère*, B 2980, que conté l'inventari de trenta-quatre llibres hebreus (tots bíblics i talmúdics) confiscats a Chabeuil l'any 1416 i tres altres documents dels *Archives Départ. des Bouches-du-Rhône (Dépôt d'Aix)*, *Fonds Lombard i Laucagne*, de 1429, 1446 i 1449, que són vendes de llibres hebreus (quinze obres en total, gairebé tots bíblics i talmúdics, amb alguns comentaris d'autors medievals. 30

- IANCU-AGOU, Danièle. «Les communautés juives méridionales contemporaines de Gersonide: Orange, Avignon». En: DAHAN, Gilbert [ed.]. *Gersonide en son temps: Science et philosophie médiévales*, Lovaina; París: E. Peeters, 1991, p. 9-31. ❖ Llista de llibres del neòfit Joan Aygosi (1488) —ja publicada per la mateixa autora en el seu article: «Le néophyte Aixois Jean Aygosi»— i algunes referències a d'altres inventaris, a les p. 28-31. 31
- IANCU-AGOU, Danièle. «Documents sur les Juifs aixois et la médecine au XVe siècle: Médications et ouvrages». En *110e Congrès National des Sociétés Savantes, Hist. Médiévale*. Montpellier, 1985, vol. 1, p. 251-262. ❖ Comenta i publica, en apèndix, cinc documents relatius al metge jueu Astruc de Sestier, que es troben als *Archives Départ. des Bouches-du-Rhône (Dépôt d'Aix)*, *Fonds Muraire* i *Fonds Lombard*, bo i esmentant, a les p. 254-255, algunes de les obres mèdiques que posseïa. 32
- IANCU-AGOU, Danièle. «L'inventaire de la bibliothèque et du mobilier d'un médecin juif d'Aix-en-Provence au milieu du XVe siècle». *Revue des Études Juives*, 134 (1975), p. 47-80. ❖ Aquest inventari es troba en els protocols d'un notari conservats als *Archives Départementales des Bouches-du-Rhône (Dépôt d'Aix)*. Fou establert a la mort del metge jueu Astruc de Sestier l'any 1439 i conté una llista de cent setanta-nou obres sobre una gran varietat de temes, trenta-set de les quals són de medicina. 33
- IANCU-AGOU, Danièle. «Le néophyte Aixois Jean Aygosi (1441-1488). Passé juif et comportement chrétien». *Michael* [Tel-Aviv], 12 (1991), p. 121-57 (esp. p. 164-165, 208). ❖ Llista de disset llibres d'exegesi, de filosofia i de ciència. 34
- IANCU-AGOU, Danièle. «Préoccupations intellectuelles des médecins juifs au Moyen Âge: inventaires de bibliothèques». *Provence Historique* [Marsella], 26, fasc. 103 (1976), p. 21-44. ❖ Comentaris sobre sis inventaris ja publicats per W. Bacher, D. Kaufmann, I. Lévi i M. Steinschneider (Mosconi), D. Iancu-Agou i G. Vajda. 35
- IANCU-AGOU, Danièle. «Une vente de livres hébreux à Arles en 1434: Tableau de l'élite juive arlésienne au milieu du XVe siècle». *Revue des Études Juives*, 146 (1987), p. 5-62. ❖ Venda de sis manuscrits. Dóna la transcripció del document de venda i de cinc testaments de famílies arlesianes que esmenten llibres. 36
- KAUFMANN, D. «Une liste d'anciens livres hébreux conservée dans un manuscrit de Paris». *Revue des Études Juives*, 13 (1886), p. 300-304. ❖ Ms. hebreu 893 de la Bibliothèque Nationale de París, que conté una 37

- llista de vint-i-set llibres d'exegesi, filosofia i medicina, establerta probablement en el segle XIV en terres occitanes. El núm. 49 esmenta Arnau de Vilanova.
- KAYSERLING, M. «Nouvelle note sur la bibliothèque de Léon Mosconi». 38
Revue des Études Juives, 42 (1901), p. 277-279. ❖ Conté uns quants aclariments biogràfics sobre els personatges que apareixen en el document publicat per E. AGUILÓ i M. STEINSCHNEIDER en la REJ, 40 (1900), p. 168-187, relatiu als compradors de la biblioteca de Leon Mosconi. Reeditat en el *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* [Palma de Mallorca], 10 (1904), p. 196 bis.
- LÉVI, Israël. «L'inventaire du mobilier et de la bibliothèque d'un médecin 39
 juif de Majorque au XIVe siècle». *Revue des Études Juives*, 39 (1899), p. 242-260. ❖ Inventari de cent quaranta-set llibres d'exegesi, medicina i filosofia pertanyents al metge Leon Mosconi (mort el 1377), trobat per Estanislau Aguiló entre els protocols d'un notari de Mallorca. Reeditat en el *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* [Palma de Mallorca], 10 (1904), p. 80-91.
- LOEB, Isidore. «Un épisode de l'histoire des Juifs de Savoie». 40
Études Juives, 10 (1885), p. 32-59. ❖ A les p. 57-58 dona la llista de llibres hebreus esmentats çà i là en els documents savoians que l'article comenta.
- MADURELL I MARIMON, Josep Maria. «Documents culturels medievals 41
 (1307-1485): Contribució al seu estudi». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* [Barcelona], 38 (1979-1982), p. 301-473. ❖ Hi ha documents que esmenten llibres hebreus a les p. 323, 325, 326, 346, 355, 356, 406, 407 i 408.
- MANN, Jacob. «Glanures de la Gueniza». 42
Revue des Études Juives, 74 (1922), p. 148-159. ❖ Publica diversos fragments de la Guenizà que es troben a Cambridge: T.-S. 8J 33^{2,3}, T.-S. Box K 27, T.-S. 8F 4⁴ i que contenen llistes de llibres. Aquest darrer (p. 157-159) esmenta Issac ben Rovèn, *el Barceloní*, i confirma algunes dades biogràfiques d'aquest autor.
- MANN, Jacob. «Listes de livres provenant de la Gueniza». 43
Revue des Études Juives, 72 (1921), p. 163-183. ❖ Publica sis llistes de llibres pertanyents a la col·lecció Taylor-Schechter de Cambridge (T.-S. 10K 20^{4,6,7,8,9,10}) dels segles XI-XII. Contenen majorment literatura bíblica i talmúdica.
- MANN, Jacob. *Texts and studies in Jewish history and literature*, 1931, vol. 44
 1, p. 640-684: «Geniza inventories of books». ❖ Publica quatre fragments de la Guenizà que es troben a Cambridge: T.-S. Loan 149,

- T.-S. 10.K.20.9 [fragment ja publicat per l'autor a la *Revue des Études Juives*, 72 (1921), p. 169ss], T.-S. Loan 147, fragments de la col·lecció Mosseri i ms. Harkavy, K. núm. 5, amb notes molt abundants sobre cadascun dels llibres que hi figuren.
- MARX, Alexander. «Some Jewish book collectors». En: MARX, Alexander. 45
Studies in Jewish History and Booklore. Nova York: The Jewish Theological Seminary of America, 5704 = 1944, p.198-237. ❖ Breus comentaris sobre aspectes externs de diversos inventaris i col·leccions de llibres hebreus des del període dels gaons fins als temps moderns, però gairebé sempre sense cap menció específica de les obres que contenen. Pel que fa a l'època medieval, parla sobretot de la biblioteca de Leon Mosconi (p. 202-205). D'altra banda, dóna interessants dades biogràfiques de diversos erudits, col·leccionistes de llibres, dels segles XVIII-XIX (D. Oppenheimer, H. J. Michael, E. Carmoly (i les seves falsificacions), M. Steinschneider, S. J. Halberstam).
- MILLÀS I VALLICROSA, Josep Maria; BATLLE, Lluís. «Inventaris de llibres 46
de jueus gironins». *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, 8 (1928), p. 5-45. Reedició facsimil: ROMANO, David [ed.]. *Per a una història de la Girona jueva*, Girona, 1988, vol. 1, p. 283-323. ❖ Dinou inventaris, que contenen un total de tres-cents seixanta-un llibres, pertanyents a jueus de Girona de la primèria del segle XV (1415). Aquests inventaris es troben a l'Arxiu Capitular de Girona i foren lliurats al vicari de la Cúria arran de la publicació de la butlla *Etsi doctoris gentium*, conseqüència de la disputa de Tortosa. Cf. l'article de J. Perarnau en aquesta mateixa secció.
- MODONA, Leonello. «Deux inventaires d'anciens livres hébreux conservés 47
dans un manuscrit de la Bibliothèque de l'Université Royale de Bologne». *Revue des Études Juives*, 20 (1890), p. 117-135. ❖ Al capdavant del ms. 3, 574 B, que conté diferents tractats mèdics traduïts de l'àrab a l'hebreu, hi ha aquests inventaris, que comprenen setanta-nou llibres pertanyents a la família Nomico de Càndia, segles XV-XVI.
- NEUBAUER, Ad. «Documents inédits». *Revue des Études Juives*, 9 (1884), 48
p. 214-230. ❖ Llista de llibres que posseïa David ben Samuel d'Estella (Provença), que visqué en el segle XIV, sobretot trets d'una llista que hi ha en el ms. 1216 de la Bibliothèque Nationale de París, que és editada parcialment.
- PANSIER, P. *Histoire du livre et de l'imprimerie à Avignon du XIVme au XVIme 49
siècle*. Avinyó: Librairie Aubanel Frères, 1922. 3 volums. ❖ En el vol. III, p. 96-97, reproduceix un inventari del metge jueu Bendich de No-

- ves de l'any 1506 (Arch. de Vaucluse, Notaires, Fonds Martin, núm. 519), que conté vint-i-sis obres d'exegesi bíblica i talmúdica, i de medicina. D'altra banda, en el vol. 1, p. 72-86, parla de la participació dels jueus en el comerç de manuscrits en el segle XV.
- PAVONCELLO, Nello. «Une liste de livres hébreux du XIVe siècle». *Revue des Études Juives*, 128 (1969), p. 79-88. ❖ Llista de cinquanta llibres, tots de caràcter religiós, (que hi ha en el ms. 66, *olim* A.2.7) de la Biblioteca Angelica de Roma. Segona meitat del segle XIV. 50
- PERARNAU I ESPELT, Josep. «Notícia de més de setanta inventaris de llibres de jueus gironins, anys 1415 i 1416». *Arxiu de Textos Catalans Antics* [Barcelona], 4 (1985), p. 435-444, Reedició facsímil: ROMANO, David [ed.]. *Per a una història de la Girona jueva*. Girona, 1988, vol. 1, p. 325-334. ❖ Transcriu tres documents llatins dels vicaris generals de Girona de 1415 i 1416, que es refereixen a la presentació d'inventaris de llibres (en aquests documents hom esmenta els noms dels propietaris dels llibres, però no pas els títols de què es tracta). Cf. l'article de J. M. Millàs i L. Batlle en aquesta mateixa secció. 51
- POZNANSKI, S. A. «La bibliothèque d'un médecin juif». *Revue des Études Juives*, 40 (1900), p. 264-267. ❖ Complement de l'article de W. BACHER publicat, amb aquest títol, en el mateix número de la REJ. 52
- POZNANSKI, Samuel. «Einige Bemerkungen zu einen alten Bücher-Catalog». *Jewish Quarterly Review* [Old Series], 13 (1900-1901), p. 324-330. ❖ Notes sobre la llista del ms. Adler 2539, publicada per E. N. Adler. 53
- POZNANSKI, Samuel. «Jüdisch-arabische Bücherlisten aus der Geniza in Cambridge». *Zeitschrift für Hebräische Bibliographie*, 12 (1908), p. 111-124. ❖ Hi publica quatre llistes de la Guenizà que es troben a Cambridge: ms. Ar. T.-S. 78 (segona meitat del segle XII; conté nou llibres), Ar. T.-S. 213 (primera meitat del segle XII; conté quarantacinc llibres), Ar. T.-S. 75 (segle XI; conté una trentena de llibres), Ar. T.-S. 214 (de l'any 1244; conté set llibres). 54
- POZNANSKI, Samuel. «Quelques remarques sur une vieille liste de livres». *Revue des Études Juives*, 40 (1900), p. 87-91. ❖ Comenta la llista publicada per W. BACHER en la *Revue des Études Juives*, 39 (1899), p. 199-208, a propòsit dels llibres atribuïts per Bacher a Saadyà Gaon. 55
- ROTHSCHILD, Jean-Pierre. «Une liste de manuscrits hébreux vendus à Florence en 1449». *Revue d'Histoire des Textes* [París], 14-15 (1984-1985), p. 377-382. ❖ Edita i tradueix un document de venda de deu llibres hebreus (obres bíbliques i talmúdiques) que es troba al comen- 56

- çament del ms. hebreu 36 de la Bibliothèque Nationale de Paris. La venda es féu a Florència l'any 1449.
- ROTHSCHILD, Jean-Pierre. «Quelques listes de livres hébreux dans les manuscrits de la Bibliothèque Nationale de Paris». *Revue d'Histoire des Textes* [París], 17 (1987), p. 291-346. ❖ Dotze llistes d'inventaris o documents de venda (que contenen prop de quatre-centes obres en total) trobades en els ms. hebreus de la Bibliothèque Nationale de Paris núm. 39, 65, 107, 185, 252, 257, 337, 374, 889, 1216, 1234 i 1235. Són dels segles XIV-XVI i la majoria procedeixen d'Itàlia. Al capdavant de l'article hi ha una llista alfabètica de totes les obres esmentades. 57
- RUBIÓ Y LLUCH, Antoni. *Documents per l'història de la cultura catalana mig-eval*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, vol. 1 (1908) i vol. 2 (1921). ❖ Entre les nombroses referències a jueus, n'hi ha algunes que tracten de llibres. Vegeu sobretot el vol. 1, doc. 454, 483, el vol. 2, doc. 50, 52, 83, 117. Els doc. 294 del vol. 1 i 330 del vol. 2 es refereixen a la venda dels llibres de Lleó Mosconi. 58
- SCHMELZER, Menahem. «A fifteenth century Hebrew book list». *Studies in Bibliography and Booklore* [Cincinnati], 20 (1998), p. 89-98. ❖ Es tracta d'una llista de setanta-vuit llibres procedent del sud d'Itàlia (de la ciutat de Lecce), probablement de la biblioteca d'Abraham de Balmes, i que es troba en el f. 89v del ms. 2601 de The Jewish Theological Seminary de Nova York, de mitjan segle XV. Conté obres talmúdiques, científiques i filosòfiques: Aristòtil, Averrois, Ibn Tufayl, Algatzell, Leví ben Guerson, Albalag... 59
- SECALL I GÜELL, Gabriel. *La comunitat hebrea de Santa Coloma de Queralt*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Secció d'Arqueologia i Història (Publicació núm. 59); Diputació Provincial de Tarragona, 1986. 258 p. ❖ Conté la llista de setanta llibres de la biblioteca de Mossé Cabrit (1410) a les p. 71-74 i els inventaris o les notícies sobre vendes de llibres de dinou persones més a les p. 169-187, entre ells els d'Issac Saporta i de Salomó Atzarell, ja transcrits anteriorment per Joan Segura i per A.-J. Soberanas respectivament. Els documents que contenen els inventaris són transcrits també en apèndix. 60
- SECALL I GÜELL, Gabriel. «Mossé Cabrit, draper filantrop de Valls i de Santa Coloma de Queralt (s. XIV-XV)». En: *Aplec de Treballs núm. 6 del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà*. Montblanc, 1984, p. 63-95. ❖ Inventari de setanta llibres a les p. 78-79; transcripció del document llatí de l'AHPT que el conté a les p. 85-88. Aquest inventari ja 61

- havia estat transcrit en part per Amadeu-J. Soberanas en estudiar la biblioteca de Salomó Samuel Atzarell.
- SEGURA, Joan. «Aplech de documents curiosos é ineditos fahents per la historia de las costums de Catalunya». *Jochs Florals de Barcelona* [Barcelona], 1885, Any XXVII de llur restauració, p. 119-287. ❖ Notícies sobre inventaris de llibres hebreus a les p. 183-187, entre ells els d'Issac Saporta de l'any 1326 i, fragmentàriament, de Mossé Cabrit de l'any 1410. 62
- SHULVASS [SZULWAS], Mošé Avigdor. «Sefarim we-sifriyot ešel yehude Italia bi-tequfat ha-Renaissance [“Llibres i biblioteques de jueus italians a l'època del Renaixement”]». *Talpiyot* [Nova York], 1947, p. 591-605. ❖ Notícies sobre aspectes externs de diverses biblioteques de jueus italians, sense esmentar, però, les obres que contenen. 63
- SIRAT, Colette. «Le livre hébreu en France au Moyen Âge». *Michael* [Tel-Aviv], 12 (1991), p. 299-336. ❖ Comentaris sobre la possessió de llibres per part dels erudits jueus de l'edat mitjana a França i a Provença, i sobre alguns inventaris ja publicats. 64
- SOBERANAS I LLEÓ, Amadeu-J. «La biblioteca de Salomó Samuel Atzarell, jueu de Santa Coloma de Queralt (1373)». *Boletín Arqueológico* (òrgano de la Real Sociedad Arqueológica Tarraconense), 67-68 (1967-1968) [= *Miscellània Sánchez Real, II*], p. 191-204. ❖ Tret del *Llibre de testaments de Santa Coloma de Queralt*, document 3902 de l'Arxiu de Protocols de Tarragona. Cf. ressenya de G. VAJDA en REJ, 128 (1969), p. 308-309. 65
- SOKOLOW, Moshe. «Arabic books in Jewish libraries: The evidence of Genizah booklists». En: CHIAT, Marilyn J.; REYERSON, Kathryn L. [ed.]. *The medieval Mediterranean cross-cultural contacts*. St. Cloud, Minn.: North Star Press of St. Cloud, Inc., 1988 (Medieval Studies at Minnesota, 3), p. 96-100. ❖ Dades estadístiques sobre llistes de llibres trobades a la Guenizà del Caire i sobre els diversos temes o gèneres en què es divideixen els llibres. L'autor diu que treballa en un projecte de catalogació de totes les obres que apareixen en les llistes de la Guenizà publicades. 66
- SONNE, Isaiah. «Book lists through three centuries». *Studies in Bibliography and Booklore* [Cincinnati], 1 (1953-1954), p. 54-76; 2 (1954-1955), p. 3-19. ❖ Estudi molt detallat de cent cinquanta obres que apareixen en llistes de llibres d'Alemanya (103) i d'Itàlia (47) de la primera meitat del segle XV. En aquesta darrera llista abunden els autors occitanocatalans. Tot i haver anunciat la continuació d'aquest estudi 67

per als segles XVI i XVII, l'autor no publicà cap més article sobre aquest tema en aquesta revista.

- STEINSCHNEIDER, M. «La bibliothèque de Léon Mosconi: Notice bibliographique». *Revue des Études Juives*, 40 (1900), p. 62-73. ❖ Complément de l'article d'Israël Lévi sobre el mateix tema publicat a la REJ, 39 (1899), p. 242-260. Reeditat en el *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* [Palma de Mallorca], 10 (1904), p. 106-112. 68
- STEINSCHNEIDER, M.; AGUILÓ, Estanislau. «La bibliothèque de Léon Mosconi». *Revue des Études Juives*, 40 (1900), p. 168-187. ❖ Com a complement dels articles publicats per I. Lévi i M. Steinschneider en la REJ, 39 i 40 (1899 i 1900), publiquen la llista dels compradors de cada un dels llibres de Leon Mosconi. Reeditat en el *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* [Palma de Mallorca], 10 (1904), p. 140-151. 69
- TAMANI, Giuliano. «Note per la storia del libro ebraico nel medioevo». *Henoah* [Torí], 2 (1980), p. 307-325. ❖ Bé que no estudia cap inventari en concret, conté en apèndix —p. 319-324— una bibliografia d'articles que tracten d'inventaris medievals. 70
- URBACH, Efraim E. «Rešimat sefarim 'ivriyim me-rešit yeme ha-defus ["Una llista de llibres hebreus dels primers temps de la impremta"]». *Kirjath Sepher*, 15 (1938-1939), p. 237-239. ❖ Llista de llibres compilada a Itàlia abans del 1503, que conté quaranta-tres obres (trentavuit manuscrits i cinc llibres impresos) comprats per Mossé Rafael me-ha-Ne'arim [Delli Putti]. És al final d'un *Mahzor* romà de la biblioteca del *Jüdisch-theologisches Seminar* de Breslau (actualment a Jerusalem, JNUL 8° 4281). 71
- VAJDA, Georges. «Un inventaire de bibliothèque juive d'Italie». *Revue des Études Juives*, 126 (1967), p. 473-483. ❖ Inventari de cinquanta-tres manuscrits i dotze impresos d'exegesi, estudis talmúdics i litúrgia establert l'any 1493, inclòs al capdavant del ms. hebreu 372 de la Bibliothèque Nationale de París. 72
- VAJDA, Georges. «Une liste de livres de la fin du XVIe siècle». *Revue des Études Juives*, 117 (1958), p. 124-127. ❖ Llista de vint-i-dos llibres de medicina, filosofia i religió, escrita vers 1450, que apareix en el foli 157 del ms. hebreu 1014 de la Bibliothèque Nationale de París. L'autor devia ser, segons Vajda, un metge jueu de Turquia. 73
- VIDAL, Pierre. *Les Juifs des anciens comtés de Roussillon et de Cerdagne*. Perpinyà: Mare Nostrum, 1992. 154 p. ❖ A les p. 80-88 conté diversos inventaris de jueus de Perpinyà dels segles XIV-XV. Aquestes pàgines 74

- corresponen a les p. 175-182 de la REJ, 16 (1888), on fou publicada aquesta obra per primera vegada. També corresponen a les p. 67-71 de *Calls* 2 (1987), on n'aparegué una traducció catalana.
- WEIL, Gérard E. *La bibliothèque de Gersonide d'après son catalogue autographe*. Editat a cura de Frédéric Chartrain, amb la col·laboració d'Anne-Marie Weil-Guény i Joseph Shatzmiller, Lovaina; París: E. Peeters, 1991. 151 p., 8 làmines sense numerar. 75
- WEIL, Anne-Marie. «Levi ben Gershom et sa bibliothèque privée». En: *Gersonide en son temps: Science et philosophie médiévale*, DAHAN, Gilbert [ed.], Lovaina; París: E. Peeters, 1991, p. 45-59. ❖ Conté una llista de vint-i-sis llibres pertanyents a la biblioteca privada de Levi ben Guersom. És un treball preliminar de l'edició de l'obra de Gérard E. Weil sobre el mateix tema. 76
- ZULAY, M. «Rešimat sefarim u-vah ḥibbur lo yadu'a le-R Se'adya Gaon ["Una llista de llibres hebreus que conté una obra desconeguda de R. Saadyà Gaon"]». *Kirjath Sepher*, 25 (1948-1949), p. 203-205. ❖ Aquesta llista figura en un full procedent de la Guenizà (ms. Oxford 2738/8, f. 99). Conté quaranta-cinc obres, trenta-cinc de les quals són de temes de litúrgia i de poesia sinagoga. 77

Classificació dels inventaris:

Guenizà del Caire: 4, 7, 13, 14, 16, 17, 22, 24, 42, 43, 44, 52, 53, 54, 55, 66, 77.

Yosef Roš ha-Séder: 1, 2, 9, 10, 11.

Alemanya: 67.

Catalunya: 21, 23, 25, 41, 46, 51, 58, 60, 61, 62, 65, 74.

Itàlia: 5, 6, 8, 12, 18, 19, 47, 50, 56, 57, 59, 63, 67, 71, 72.

Mallorca: 26, 27, 28.

Leon Mosconi: 3, 38, 39, 45, 52, 58, 68, 69.

Provença: 20, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 48, 49, 64.

Leví ben Guerson: 75, 76.

Altres: 15, 40, 70, 73.

III

Inventari dels llibres d'Abraham Samuel de Peralada (1389)

(Arxiu Històric de Girona, *Notaria Peralada* [Jaume Hospital], 110 [1375-1389.] L'existència d'aquest inventari ens fou assenyalada per Lluís Garcia-Ballester. La transcripció ha estat feta per Anna Rich; la identificació dels llibres, per Eduard Feliu)

[F. 14r]

[1] *Item unum librum pergameneum vocatum la Viblia et nominatum in ebrayce [sic] Magdacia scriptum littera vocata ebrayce mascha in quo sunt viginti quatuor libri completi cohoptum postibus et pelle virnilio sive corio quem dictus defunctus emit a Haim Bofyl de Cereto, iudeo de Perpiniano cum instrumento inde confecto Perelate. XIII l., VIII s., VI [d.]*

1. Una Bíblia, anomenada en hebreu *Miqdàs-Yah*, 'Temple del Senyor', 'Santuari', composta de vint-i-quatre llibres i escrita en escriptura semicursiva. La denominació metafòrica de *Miqdàs-Yah* (que apareix a l'edat mitjana en múltiples variants, com ara *Magdacia* en el cas present) ja entrellu en textos antics, sobretot caràites, i surt a plena llum en els temps medievals (veg.: N. WIEDER, «'Sanctuary' as a Metaphor for Scripture», *Journal of Jewish Studies*, 8 (1957), p. 165-175). La divisió de la Bíblia en vint-i-quatre llibres és de tradició palestinenca i antiquíssima, però hi ha hagut altres divisions (cf. Flavi Josep, *Contra Apionem*, I, 8; Isidor de Sevilla, *Etimologyarum*, VI, 1). El càlcul sobre què es fonamenta el nombre vint-i-quatre és com segueix: 5 llibres del Pentateuc, 8 dels Profetes (Josuè, Judges, Samuel, Reis, Isaïes, Jeremies, Ezequiel i Profetes Menors), 3 del grup Salms-Proverbis-Job, 5 del grup Càntic-Rut-Lamentacions-Eclesiastès-Ester, 1 format per Daniel, 1 format per Esdres-Nehemies i 1 format per les Cròniques. Pel que fa a l'escriptura, cal dir que el mot *masca*, utilitzat correntment en terres occitanocatalanes a l'edat mitjana, és d'origen àrab i indica un tipus de lletra semicursiva (els jueus asquenazites l'anomenaven —havent-ne deformat la pronúncia— *maša'it*), de la qual deriva la variant emprada en els primers llibres hebreus impresos en el segle XV i avui coneguda amb el nom d'escriptura Raixí. En alguns documents medievals hebraicocatalans és anomenada «escriptura prima» (*ketivá daqqá*) o *masca* (cf. Salomó ben Adret, *Dictàmens*, I:1191; VII:307, 383, 507; VIII:122; Simó ben Sémah Duran, *Dictàmens*, I:8). L'escriptura hebrea utilitzada a Catalunya en el segle XI era afí a la de l'Europa cristiana, però ben aviat fou canviada pel tipus semicursiu influït per

- [2] *Item unum librum pergameneum scriptum littera mascha vocatum ebrayce Saraçim cohopertum cum postibus* II l., XV s.
- [3] *Item unum alium librum pergameneum cum postibus vocatum Vaycra scriptum littera quadrada* I l., II s.
- [4] *Item quendam alium librum pergameneum de Glosa de Rabbino Salamo de*

l'escriptura àrab, que avui anomenem, sense gaire precisió, «cursiva sefardita» (cf. M. BEIT-ARIÉ, *Catalogue of the Hebrew manuscripts in the Bodleian Library. Supplement*, Oxford, 1994, p. XXIV-XXV, n. 13). Però també hi havia, sobretot per a la Bíblia, la lletra quadrada o «assíria», que és el tipus de lletra impresa utilitzat actualment, i la cursiva total, que no és esmentada amb cap nom específic en documents medievals catalans, tot i que ambdues són ben descrites per Elies Levita (1468-1549): «Pel que fa a l'escriptura fina que nosaltres anomenem משק, sapiguen que els jueus asquenazites no saberen pronunciar-ne el nom correctament, que és משקיט, com fan tots els jueus francesos, espanyols, italians i grecs. Aquest nom prové de la llengua àrabiga, de la qual hom agafa aquest tipus de lletra, primerament a Espanya, que és a prop dels àrabs, i després entre tots els jueus. Però els jueus espanyols tenen també una altra escriptura, anomenada מועאלק [معاق = 'suspès, penjat'], és a dir, una escriptura de mitges lletres, la qual, després de l'expulsió d'Espanya penetrà també en aquells països. En aquesta escriptura, la ם i la ן són escrites a l'interior de la ך, la ך i la ך. El qui no està avesat a aquest tipus d'escriptura no pot llegir-ne ni una lletra. Cal dir, doncs, que el nom משקיט és àrab i en aquesta llengua significa 'finor' o 'primesa'; però nosaltres, els asquenazites, ens mengem la ק i diem מושית.» (Nota reproduïda per E. Ben-Yehuda en el seu *Thesaurus totius hebraicitatis et veteris et recentioris*, vol. 4, p. 3413, s. משק.)

2. *Šorašim* = *Séfer ha-šorašim*, 'Llibre de les arrels', de David Quimhí (Narbona, ca. 1160-1235). David Quimhí pertanyia a una família d'origen andalusí que es traslladà al Lenguadoc arran de la invasió dels almohades; fou un dels intel·lectuals jueus més notables del seu temps i gran partidari de les idees filosòfiques i religioses de Maimònides. El *Séfer ha-šorašim* és una mena de diccionari de l'hebreu bíblic que constituïa originàriament la part lexicogràfica (*Diqdúq*) de la gramàtica del mateix autor, anomenada *Miklól*, 'Summa'. L'edició del *Séfer ha-šorašim* encara utilitzada actualment és la de J. H. R. Biesenthal i F. Lebrecht (Berlín, 1847; reedició facsímil: Jerusalem, 1967). Veg.: F. E. TALMAGE, *David Kimbi: The man and the commentaries*, Cambridge., Mass., 1975, p. 54-58.

3. *Va-yiqrá*: El llibre del Levític.

4. Els comentaris de rabí Salomó ben Issac (RašÍ) (Troyes, 1040-1105) sobre els tractats talmúdics de *Roš ha-šaná*, 'Cap d'any' (sobre la determinació de la data de les neomènies i dels caps d'any), *Sukká*, 'Cabana', 'Tabernacle' (sobre les regles que cal observar en la festa dels Tabernacles o de les Cabanelles, com es deia a Catalunya a l'edat mitjana) i *Pésah ríšón*, 'Pasqua I' (els llibres 1-4 i 10 del tractat *Pesaḥim*, 'Pasqües'; els llibres 5-9 essent anomenats *Pésah šení*, 'Pasqua II'). Cf. «Book lists through three centuries», *Studies in Bibliography and Booklore*, 2 (1954-1955), p. 12, nota 3.

Rossena, Succha, Pezça Risson, scriptum littera mascha cohoptum postibus qui est in posse dicti tutoris.

[5] *Item quendam alium librum pergameneum vocatum ebrahice Gamara de Barahos e de Tahani e de Magalla e de Genton e de Succha scriptum littera quadrada cum postibus modici valoris.*

[6] *Item quendam alium librum pergameneum cum postibus scriptum littera quadrada vocatum les Quatre Prophetes Primeres II l., VIII s.*

[7] *Item quendam alium librum pergameneum cum postibus scriptum littera quadrada vocatum Cassuim qui in littera raditur et vix apparet et est modici valoris et de quo libro deficiunt tres coreyones in principio XVI s., VI [d.]*

[8] *Item quendam alium librum pergameneum et papireum cum postibus cohoptum cum pelle viride scriptum manu propria dicti deffuncti scriptura mascha vocatum Glosa de Maestre Leo de les Quatre Prophetes Primeres qui est in posse dicti tutoris.*

[Foli 14v]

[9] *Item quendam alium librum similem vocatum Glosa de Maestre Leo sobre Hiyou.*

[10] *Item quendam alium similem librum vocatum Teroç Abbay I l., II s.*

5. *Gamarà* [= *Gemará*] val aquí per 'tractat talmúdic'. Són esmentats els de *Beraqót*, 'Benediccions' (primer tractat del Talmud, que tracta de les regles i avinenteses per a dir les diverses pregàries, accions de gràcia, etc.); *Ta'anit*, 'Dejuni' (sobre dejunis i pregàries en casos de sequera, epidèmies, etc.); *Megillá*, 'Rotlle' (sobre la interpretació i la lectura del llibre d'Ester); *Yom tov*, 'Diada', 'Festa' (aquest tractat, que és anomenat també *Beşá*, 'Ou', mot inicial de l'obra, tracta del que és permès i del que és defès en les festivitats); *Sukká*, 'Cabanel·la', 'Tabernacle' (cf. el núm. 4).

6. Els quatre primers profetes són, en la Bíblia hebrea, Josuè, Judges, Samuel i Reis.

7. *Ketuvim*: Els Hagiògrafs, inclosos Esdres, Nehemies i Cròniques.

8. El comentari de mestre Leo sobre els quatre primers profetes (cf. núm. 6). Mestre Leo és el llenguadocià Leví ben Guerson (1288-1344), un dels filòsofs racionalistes més assenyalats, agosarats i rigorosos del judaisme medieval, i un home de ciència remarcable (veg.: Ch. TOUATI, *La pensée philosophique et théologique de Gersonide*, París, 1973, p. 69, on diu que el comentari sobre Samuel fou acabat l'any 1338).

9. El comentari de Leví ben Guerson sobre Job (veg.: Ch. TOUATI, *La pensée philosophique*, p. 64).

10. *Torát ha-báyit*, 'La llei de la casa', és una obra de Salomó ben Adret (Barcelona, ca. 1235-1310) que tracta de les regles que cal observar en els diferents moments de la vida familiar, veg.: E. FELIU, «La cultura hebrea a la Barcelona medieval», *Barcelona. Quaderns d'Història*, 2/3 (1996), p. 134-135. El primer volum de *Torát ha-báyit* ha estat reeditat re-

- [11] *Item I libre apelat Hicdusim de Barahoç.*
 [12] *Item I libre de paper et de pergamin cum postibus scriptum littera mascha vocatum More modici valoris qui est in posse [...]*
 [13] *Item quendam alium librum de paper e de pergamin cum pelle alba vocatum Glosa de Rabbino Salamo sobre Vaycra e Bamisbar e Devarim.*
 [14] *Item I libre de paper e de pergamin vocatum Glosa de Maestre Leo sobre Daniell e Aezdra e Divre Eyhamim e les sinch Maguillos modici valoris.*

(...)

- [15] *Item unum librum pergamineum vocatum Michra de les IIII Prophetes Derereres* IIII l., VIII s.
 [16] *Item altre libre de pergamin vocatum Maç de Ssamos* I l., II s.
 [17] *Item I altre libre de pergamin ab posts vocatum Humas de Barecis, Samos e una partida de Vaycra pulcrum* II l., III s.
 [18] *Item altre libre de pergamin ab posts vocatum Humas de Davarim* .. I l., II s.

centment pel Mossad Harav Kook, Jerusalem, 1995. Sense entrar ara en detalls sobre aspectes de fonètica històrica hebrea, sàpiga el lector que la lletra *t* (*tau*) en final de mot era pronunciada [s] a la Catalunya de l'edat mitjana; i que també la *xin* era pronunciada [s] en tota posició.

11. *Hiddušim* de *Beraçot*. Els *hiddušim* són comentaris (lit.: 'innovacions') sobre el Talmud, bé que a vegades ho poden ser també sobre el Pentateuc. En aquest cas es tracta d'un comentari sobre el tractat talmúdic *Beraçot* (cf. el núm. 5).

12. *More* = *Moré ha-nevuçim*, 'La guia dels perplexos', de Maimònides (Còrdova, 1138 – Fustat, Egipte, 1204), una de les obres filosòfiques més insignes del judaisme (veg.: Maimònides, *De la Guia dels Perplexos i altres escrits*, Barcelona, 1986). Escrita en àrab, fou traduïda a l'hebreu per Samuel ibn Tibon l'any 1204.

13. Els comentaris de rabí Salomó ben Issac, RašÍ, sobre Levític (*Va-yiqrá*), Nombres (*Ba-midbár*) i Deuteronomi (*Devarim*).

14. Els comentaris de Leví ben Guerson sobre Daniel, Esdres (que incloua Nehemies = Segon Esdres), les Cròniques i els cinc Rotlles (*Megillót*), és a dir, Càntic, Rut, Lamentacions, Ecclesiastès i Ester.

15. El mot *Miqrá* (lit. 'Lectura') ha estat utilitzat per a significar tota la Bíblia, o tota la Bíblia enfora del Pentateuc, o també, popularment, per a indicar els profetes, com afirma Profiat Duran (*Ma'asé Efód*, p. 20), i com demostra aquest ítem, en què es refereix a quatre profetes, probablement Isaïes, Jeremies, Ezequiel i Osees.

16. *Humás* de *Šemót*. Un llibre de l'Èxode. *Humás*, 'un Cinquè', és la denominació de cadascun dels cinc llibres del Pentateuc.

17. Els llibres del Gènesi (*Be-rešít*), d'Èxode (*Šemót*) i d'una part del Levític (*Va-yiqrá*).

18. El llibre del Deuteronomi (*Devarim*).

- [19] *Item I altre libre de pergamin vocatum Humaç de Barecis e de Samoç modici valoris* XI s.
- [20] *Item I altre apelat Glosa de Rabbino Salamo sobre los V libres de la Viblia qui est in posse dicti tutoris.*
- [21] *Item I altre libre apelat Rabbino Salamo sobra Balabassara qui est in posse dicti tutoris.*
- [22] *Item I altre libra apelat Machda e Ahava modici valori* XI s.
- [23] *Item I altre libre apelat Gamara de Barahos modici valoris qui est in posse dicti tutoris.*
- [24] *Item I altre libre de pergamin apelat Gamara de Peçarisson qui est in posse dicti tutoris.*
- [25] *Item I altre de pergamin apelat Rahophes de Barahos e de Tahaniç e de Maguil lam e de Sentou e de Pessariçon e de Ioma [e] de Mohabec Catan . . . XVI s., VI [d.]*
- [26] *Item quosdam corenyons de Humaç ruptos et modici valoris qui est in posse dicti tutoris.*
- [27] *Item altre libre de pergamin apellat Rauhoffeç de Rossena e de Ioma e de Pascha e de Sabbaç e de Hollin e de Heyrohin* I l., II s.

19. Els llibres del Gènesi (*Be-rešit*) i de l'Èxode (*Šemót*).

20. El comentari de rabí Salomó ben Issac, RašÍ, sobre el Pentateuc.

21. El comentari de rabí Salomó ben Issac, RašÍ, sobre el tractat talmúdic *Bavá batrá*, 'La porta darrera', que tracta dels diversos drets de propietat.

22. *Maddá*' i *Ahavá* = el 'Llibre del coneixement' i el 'Llibre de l'amor', que són els dos primers dels catorze en què es divideix el *Codi* o *Mišné Torá* de Maimònides.

23. *Gemará* de *Beraçót*: El tractat talmúdic de *Beraçót* (cf. núm. 5).

24. *Gemará* de *Pésah rišón*: El tractat talmúdic *Pesaçím*, anomenat aquí 'Pasqua I', com en el núm. 4.

25. És probable que *Rahophes* (o *Rauhoffeç* en l'ítem 27 de més avall) sigui Rav al-Fassí (1013-1103), que, establert a Lucena procedent del Marroc, influí poderosament en el desenvolupament dels estudis talmúdics a la península Ibèrica. Els tractats esmentats aquí, amb el comentari d'Al-Fassí, són: *Beraçót*, *Ta'anit*, *Megillá*, *Yom çov*, *Pésah rišón*, ja esmentats en els ítems 4 i 5, *Yomá*, 'Dia [del Perdó]' (descriu la preparació del *Yom kippúr*), *Mo'ed qatán*, 'Festa menor' (sobre les regles que afecten el treball, el dol, etc., durant el període que va del primer al darrer dia de les festes de la Pasqua i dels Tabernacles).

26. Uns quants quaderns del Pentateuc.

27. Més comentaris d'Al-Fassí, ara sobre *Roš ha-šaná*, *Yomá*, *Pesaçím*, *Šabbát* (sobre les lleis que regulen l'observació del dissabte), *Hullín*, 'Coses profanes' (sobre la manera de matar els animals i sobre diverses lleis dietètiques) i *Eruvín*, 'Combinacions' o 'Fusions' (sobre qüestions relatives a la llibertat de moviment durant el dissabte).

[28] *Item I altre libre de pergamin del qual ffalen II o III coreyons o engir in suo principio vocatum Tergum qui est in posse dicti tutoris.*

[29] *Item I altre libre de pergamin apelat Glosa de Bidaviu sobre Isaiayha e de Tareazçar qui est in posse dicti tutoris.*

[Fol. 16r]

[30] *Item I altre libre de pergamin apelat Mihactham modici valoris qui est in posse dicti tutoris.*

[31] *Item I altre libre de paper e de pergamin apelat Cacibusça.*

[32] *Item un altre libre apelat de Cans alia Mahazor de Rossena e de Iom Aquiporim.*

[33] *Item alstres choerns d'Umaç pergameneoç qui sunt in posse dicti tutoris.*

[34] *Item dos libres de paper e de pergamin apelat Salihçoç modici valoris qui est in posse dicti tutoris.*

28. *Targúm*. Els *targumim* són antigues versions aramees dels llibres de la Bíblia. Aquí es tracta probablement (era el més corrent) del *Targum* del Pentateuc atribuït a Ónquelos. Veg.: M. TARADACH, *El Midrash: Introducció a la literatura midràshica, als targumim i als midrashim*, Barcelona, 1989, p. 53-56.

29. Comentari de rabí David Quimhí sobre Isaïes i els dotze (*Teré 'ásár*) profetes menors. Cal remarcar que la forma *Daviu* per David apareix sovint en textos medievals catalans; sembla reflectir una pronunciació de la consonant final influïda pel català. No sabem, en canvi, quina explicació té el prefix *Bi* que gairebé sempre precedeix el nom de David/Daviu Quimhí en molts inventaris catalans, llevat que sigui —però no n'estem gens convençuts— el mot *rabí* per afèresi (cf. els ítems 264, 265, 266, i 269 de l'inventari publicat per J. M. Millàs i L. Batlle).

30. *Miktám*, 'Epigrama'. Probablement es tracta de l'obra de David ben Leví de Narbona (segle XIII) sobre ritus i costums religiosos del judaisme, que duu aquest nom i és ordenada segons els tractats del Talmud. El *Miktám* sobre *Sukká*, *Beşá*, *Mo'ed qaţán* i *Pesaħim* fou publicat a Jerusalem l'any 1959 a cura d'Abraham Sofer. Cf. núm. 41.

31. No sabem a quina obra es refereix.

32. *Cants* o *Mahzór*: El *Mahzór* és l'himnari o ritual de les festes jueves que conté les pregàries i les composicions poètiques de cadascuna. En aquest cas es tracta de les festes de Cap d'any (*Roš ha-šaná*) i del Dia del perdó (*Yom kippúr* o *Yom ha-kippurim*). Cf. A. Z. IDELSOHN, *Jewish liturgy and its development*, Nova York, 1967, p. XIII-XIV. Sembla que, a més de 'Cants', aquests rituals eren anomenats també '(h)ores', com veiem en G. SECALL, *La comunitat hebrea de Santa Coloma de Queralt*, Tarragona, 1986, p. 184, ítem 28: «Un Ores de Capdan».

33. Diversos quaderns del Pentateuc. Cf. núm. 16.

34. *Selihót*, 'Invocacions d'indulgència', pregàries penitencials aplegades en un llibre. Aquestes pregàries, que són alhora composicions poètiques, es diuen durant el mes d'elul (agost-setembre) i fins després de *Yom kippúr* (10 de tixrí, primeria d'octubre).

- [35] *Item I libre ab bulles d'argent Hoşahonoç qui est in posse dicti tutoris.*
- [36] *Item I altre libre de paper apelat Glosa de Venazhayre sobre Vereçis e Sambos.*
- [37] *Item I altre libre de paper apelat Ceffer Hahora modici valoris.*
- [38] *Item I altre libre apelat Mahatzor de Iom Aquiporim modici valoris qui est in posse dicti tutoris.*
- [39] *Item I altre libre de paper apelat Hicducim de Utlin modici valoris qui est in posse dicti tutoris.*
- [40] *Item I altre libre de paper e de pergamin apelat Mahomaç modici valoris qui est in posse dicti tutoris.*
- [41] *Item I altre libre de paper apelat Mixtam de Thahaniç qui est in posse dicti tutoris.*
- [42] *Item I altre libre de paper apelat Mahatzor de Iom Aquiporim modici valoris qui est in posse [...].*
- [43] *Item altre libre de paper apelat Glosa de Bidavi sobre Hisahies qui est in posse dicti tutoris.*
- [44] *Item altres querns apelats Cavanahoç qui est in posse dicti pupille [sic].*

35. *Hoşá'nmót* (pl. de *Hoşá'nná*, que significa 'salveu!'). Aplec de pregàries —el nucli més antic essent Sl 118,25— recitades en les processons que se celebren durant els dies de la festa de *Sukkót*, la festa dels Tabernacles o de les Cabanelles.

36. El comentari d'Avenezra (= Abraham ibn Ezra) sobre el Gènesi (*Be-rešít*) i l'Èxode (*Šemót*). Nat a Tudela l'any 1089, Abraham ibn Ezra fou poeta, gramàtic, filòsof i exegeta, autor d'un comentari sobre el Pentateuc, en què conjumina el rigor de la filosofia amb l'arbitrarietat de l'allegoria. És un dels puntals sobre què descansa l'exegesi jueva medieval i de qui es refiaren molts dels autors occitanocatalans medievals.

37. *Séfer ha-orá*, 'Llibre de la llum'. Obra compilada a la primeria del segle XII pels deixebles de Salomó ben Issac, RašÍ, sobre qüestions rituals i costums religiosos (cf. H. GROSS, *Gallia Judaica*, p. 228; A. Z. IDELSOHN, *Jewish Liturgy*, p. 60).

38. Ritual de *Yom kippúr*. Cf. núm. 32.

39. *Hidduším* de *Hullín*, 'Comentaris sobre el tractat talmúdic *Hullín*, 'Coses profanes' (cf. núm. 27). Hi ha molts autors de comentaris sobre aquest tractat, un d'ells és Salomó ben Adret de Barcelona.

40. No sabem a quina obra es refereix.

41. *Miḳtám de Ta'anít*. L'obra de David ha-Leví esmentada en el núm. 30, aquí referida específicament al tractat *Ta'anit*.

42. Un altre *Mahzór* de *Yom kippúr*. Cf. núm. 32.

43. Comentari de David Quimhí sobre Isaïes. Cf. núm. 29.

44. *Kawwanót*, 'Tendències' o 'Intencions'. Es deu tractar de les *Kawwanót ha-filosofím*, 'Tendències dels filòsofs', que és el títol de la traducció hebrea, feta pel provençal Bonjudas Natan vers 1352-1358, d'una obra d'Algatzell, *Maqašid al-falasfa*, en la qual el filòsof musulmà fa una exposició de les ciències filosòfiques del seu temps (cf. M. STEINSCHNEIDER,

[45] *Item I altre libre de pergamin apelat Taffiloç XVI s., VI [d.]*

[F. 16v]

[46] *Item I altre libre de paper apelat Balehaim modici valoris qui est in posse dicti tutoris.*

[47] *Item I altre libre de paper e de poergamin apelat Zamatzim (o Mamatzim) qui est in posse dicti tutoris.*

[48] *Item un altre libre de paper e de pergamin Glosa sobre Misle e Hou modici valoris qui est in posse dicti tutoris.*

Hebr. Üb., p. 306-309; S. MUNK, *Mélanges de philosophie juive et arabe*, París, 2a ed., 1955, p. 369-372).

45. *Tefillót*, 'Pregàries'. És el llibre que conté les pregàries quotidianes (anomenat *siddür* pel judaisme asquenazita). *Tefillót* era la denominació habitual a la Catalunya i la Provença medievals (veg.: Salomó ben Adret, *Dictàmens*, I:854, on afirma que el jurament fet damunt el *Séfer tefillót*, el *Séfer tašanunim* i el *Séfer selihót* és com si hagués estat fet damunt el *Séfer Torá*; A. Z. IDELSOHN, *Jewish liturgy*, p. XIII-XIV; G. E. WEIL, *La Bibliothèque de Gersonide d'après son catalogue autographe*, Lovaina i París, 1991, p. 63-64). Val a remarcar que els jueus catalans anomenaven també aquests llibres de pregàries '(H)ores', perquè eren utilitzats en les tres «hores» (*šaharít*, *minhá* i *ma'ariv*) de l'ofici diürn a la sinagoga. El mot (H)ores apareix en molts inventaris medievals de Catalunya (cf. G. SECALL, *La comunitat hebrea de Santa Coloma de Queralt*, p. 186, on el sentit del mot *Hores* és aclarit afegint-hi *Teflóz*; i F. BAER, *Die Juden*, I, p. 255, on «dir ores» és dir la pregària comunitària).

46. *Ba'álé hayyim*, '[El llibre dels] animals', pot ser la traducció i adaptació del llibre XXI dels *Rasaíl ihwan aš-šafá*, 'Tractats dels germans de la puresa', feta per Calònimos ben Calònimos a Arle l'any 1316. Els Germans de la Puresa foren un grup de pensadors musulmans de Bàssora del segle X que assajaren d'aliar la religió amb la filosofia grega. Veg.: MUNK, *Mélanges*, p. 329; STEINSCHNEIDER, *Hebr. Üb.*, p. 860-862; RENAN, *Les écrivains juifs français du XIV siècle*, París, 1893, p. 88-89. Però també pot ser la traducció hebrea, feta per Jacob ben Mahir l'any 1302, de la paràfrasi que Averrois escriví sobre dues obres d'Aristòtil: *De les parts dels animals* i *De la generació dels animals*, les quals, ensems amb la *Història dels animals*, constituïen una única obra, anomenada «El llibre dels animals», en l'àmbit de la cultura musulmana, d'on els jueus medievals pouaren obres a balquena (veg.: M. STEINSCHNEIDER, *Hebr. Üb.*, p. 143-145). Cf. el núm. 85.

47. *Zamatzim* (?). Si fos *Zamanim/Zemanim*, 'Temps', es tractaria del llibre III del *Mišné Torá* de Maimònides; si no, no sabem a quina obra es refereix.

48. Comentaris sobre Proverbis (*Mišlé*) i Job (*Iyóv*). Són diversos els autors de l'àmbit occitanocatalà que comentaren l'un o l'altre d'aquests llibres abans de la data del present inventari, com ara Jonà ben Abraham, Mossé ben Nahman, Leví ben Guerson, David Quimhí, entre els més conspicus.

- [49] *Item I altre libre de paper apelat Bidavid sobre Samuel modici valoris qui est in posse dicti tutoris.*
- [50] *Item I altre libre de paper d'Aximplis qui est in posse dicti tutoris.*
- [51] *Item I altre libre de paper e de pergamin apelat Nassim modici valoris qui est in posse dicti valoris (sic, per tutoris).*
- [52] *Item I altre libre de paper modici valoris apelat Dichduch qui est in posse dicti tutoris.*
- [53] *Item I libre de paper apelat Glosa de Venaztdre sobre Vahicra e Bamitzmar e Davarim qui est in posse dicti tutoris. [...]*
- [54] *Item I libre de pergamin apelat Mahatzor de Rossana e de Iom Aquipurim quem dictus deffunctus tenebat in pignore a Salamono Salamonis Bonidomini iudeo Perpiniani pro septem florenos in quibus dictus deffunctus habebat quinque florenos et dictus Samuel Issachi iun nomine suo proprio residuos duos florenos.*
- [55] *Item I altre libre de paper del dit diffunt vocatum Obres qui est in posse dicti deffuncti.*
- [56] *Item I libre de pergamin apelat Mahatzor frances de Rossana e de Iom Aquipurim.*
- [57] *Item I libre vocatum Maguilla de gavil.*

49. Comentari de David Quimhí sobre Samuel.

50. *Eximplis* deu ser la traducció de l'hebreu *Mašalím* (= *Mešalím*) (cf. núm. 72 i 77). En tal cas es tractaria dels *Mišlé Šu'alím*, 'Eximplis [= 'Fàbules'] de les guineus', coneguts també, simplement, per *Mašalím*. És l'obra d'un autor del segle XIII, potser francès, anomenat Berakhya ha-Naqdan; té alguna relació amb les fàbules isòpiques de Maria de França (cf. RENAN, *Les rabbins français du commencement du quatorzième siècle*, París, 1877, p. 490-502).

51. *Naším*, 'Dones', és el llibre IV del *Mišné Torá* de Maimònides.

52. *Diqdúq*, 'Gramàtica', sol indicar la primera part de l'obra gramatical de David Quimhí. Cf. núm. 2.

53. Comentaris d'Abraham ibn Ezra sobre Levític (*Va-yicrá*), Nombres (*Ba-midbár*) i Deuteronomi (*Devarím*).

54. *Maḥzór* o ritual de Cap d'any (*Roš ha-šaná*) i del Dia del Perdó *Yom kippúr*. Cf. núm. 32.

55. No sabem a quin llibre es refereix.

56. *Maḥzór* francès de Cap d'any (*Roš ha-šaná*). Cf. núm. 32.

57. És el llibre d'Ester, anomenat *Megillá*, 'Rotlle', per excel·lència, escrit sobre pergami (*gevíl*), que és el material emprat per a aquest llibre i per a la Torà (*Séfer Torá*). Sobre les tres menes de pergami (*gevíl*, *qeláf* i *duksustos*), utilitzats per a escriure els textos sagrats, veg.: Maimònides, *Mišné Torá*, Llibre II, *Hilkót Tefillín*, cap. I.

[58] *Item altre libre de pergamin e de paper apelat Thoraç a Hasam.*

[F. 17r]

[59] *Item I libre apelat en abrahic Humaç complit modici valoris qui est in posse dicti tutoris.*

[60] *Item I altre libre apelat Vahitra qui in aliqua sui parte littera raditur et fuit venditum pretio XVI s., VI [d.].*

[F. 28r]

[61] *Item I librum vocatum Glosa Iatssaba de Daviu scriptum in papiro.*

[62] *Item II libros vocatos in ebraycho Mahatzorim scriptos in papiro cohoptos de virido.*

[63] *Item unum librum vocatum in ebraycho Miztle Ihop scriptum in pergameno.*

[64] *Item unum librum vocatum in ebraycho Celihoç scriptum in papiro.*

58. *Torát ha-adám*, 'La llei de l'home', de Mossé ben Nahman, que apareix també a l'ítem 68 (cf. E. FELIU, «Quatre lletres de Mossé ben Nahman», *Calls*, 4 (1990), p. 69-93, on hi ha una llista dels llibres d'aquest mestre jueu de Girona). La transcripció de la *d* intervocàlica per una *s* ens fa avinent que en la pronunciació de l'hebreu els jueus de Catalunya aplicaven lleis fonètiques del català medieval, que era la llengua que parlaven, en la qual aquesta *d* fou pronunciada [ð] durant segles, so que adés era escrit amb *d* adés amb *s* (*juseu* < *judeu*, per exemple). La *dàlet* hebrea en la mateixa posició devia ser també pronunciada [ð], cosa que provocava vacil·lacions en l'escriptura d'aquest so amb lletres llatines, talment com passava en textos catalans (veg. J. COROMINES, *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona, 1971, p. 253ss). La pronunciació de l'hebreu a la Catalunya medieval és un camp a penes artigat, que ningú no ha conreat seriosament. La transcripció de mots hebreaus en documents llatins o catalans revela fenòmens de fonètica insospitats, mereixedors d'un estudi aprofundit. Cf. núm. 10 i 29.

59. Un Pentateuc [*Humás*] complet.

60. *Va-yiqrá*: El Levític.

61. El comentari de David Quimhí sobre Isaïes.

62. *Mahzorim*: Rituals de les festes jueves. Cf. núm. 32.

63. Proverbis (*Miślé*) i Job (*Iyóv*) en un sol volum.

64. *Selihót*, 'Perdons'. Pregàries en forma de composicions poètiques elegíacques i penitencials per als dies de dejuni, i per al mes d'elul fins després de *Yom kippúr*, aplegades en un llibret (veg.: I. ELBOGEN, *Jewish liturgy: A comprehensive history*, Filadèlfia, 1993, p. 177-184), Cf. núm. 45.

- [65] *Item unum librum vocatum in ebraycho Ossahanoy's scriptum in pergamenocum aliquibus bullis munitum argenteis.*
- [66] *Item unum librum vocatum in ebraycho Mahatzor françes, scriptum in pergamenocum.*
- [67] *Item unum librum vocatum in ebraycho Gamara de Pessa Risson.*
- [68] *Item unum librum vocatum in ebraycho Toraç Asam scriptum in papiro.*
- [69] *Item unum librum vocatum Glosa de Salamo vocatum in ebraycho Peruç Damayç scriptum in pergamenocum.*
- [70] *Item unum librum vocatum in ebraycho Malmazt scriptum in papiro.*
- [71] *Item I libre vocatum in ebraycho Haydusse Haatlin scriptum in papiro.*
- [72] *Item I libre vocatum in ebraycho Massalim scriptum papiro parvi valoris.*
- [73] *Item unum instrumentum vocatum in ebraycho Magatla scriptum in pergamenocum.*
- [74] *Item unum librum vocatum in ebraycho Cefer Haora.*
- [75] *Item unum librum vocatum in ebraycho Humaç de Beracis parvi valoris.*
- [76] *Item unum librum vocatum in ebraycho Glosas d'Atlin scriptum in papiro.*
- [77] *Item unum librum vocatum in ebraycho Eximplis de Reys.*

65. *Hošá'nmot*. Aplec de pregàries per a la festa de *Sukkót*. Cf. núm. 35.

66. Un *Mahzór* de ritu françes. Podria ser el cèlebre *Mahzór Vitry*, que conté les regles litúrgiques, compilades pels deixebles de Salomó ben Issac, que són el fonament del ritual asquenazita.

67. Tractat talmúdic *Pesaḥ rišón*. Cf. núm. 4.

68. *Torát ha-adám*, 'La llei de l'home', de Mossé ben Nahman. Cf. núm. 58.

69. Un comentari de Salomó ben Issac, RaŠÍ, sobre una obra que no hem sabut identificar.

70. Deu ser el *Malmád*, 'L'agulló', de Jacob ben Abamari Anatolio (ca. 1194-1260), gendre de Samuel ben Tibon. És una col·lecció de sermons per als dissabtes i les festes ordenats segons les perícopes del Pentateuc, coneguda també amb el nom complet de *Malmád ha-talmidím*, 'L'agulló dels deixebles'. Jacob ben Abamari Anatolio fou un gran traductor d'obres de ciència de l'àrab a l'hebreu i treballà a la cort de Frederic II de Hohenstaufen (cf. G. VAJDA, *L'amour de Dieu dans la théologie juive du Moyen Âge*, París, 1957, p. 164-178; E. RENAN, *Les rabbins français*, p. 580-589).

71. *Hiduşé Hüllín*: Comentari sobre el tractat *Hüllín*. Cf. núm. 27 i 39.

72. *Mešalím*: 'Eximplis', com en el núm. 50.

73. *Megillá*: 'Rotlle [d'Ester]'. Cf. núm. 57.

74. El *Séfer ha-orá*, 'Llibre de la llum', esmentat en el núm. 37.

75. *Humáš* de *Be-rešít*: un volum del Gènesi.

76. Un comentari sobre el tractat talmúdic *Hüllín*.

77. El títol hebreu d'aquesta obra devia ser: *Mišlé melakím*, però no sabem a què es re-

[78] *Item unum librum vocatum in ebraycho Gamara de Baraachoç Thaaniç Magilla Ientou Succha scriptum in pergameno.*

[F. 28v]

[79] *Item I librum vocatum in ebraycho More scriptum in papiro.*

[80] *Item I librum vocatum Gloses de Salamo de Bamitzbar e Devarim scriptum in papiro.*

[81] *Item alium librum vocatum Gloses de Salamo de Bavabatztra scriptum in papiro.*

[82] *Item unum librum vocatum in ebraicho Tergum de tot l'any in pergameno scriptum.*

[83] *Item unum librum vocatum in ebrahico Cahuça (?) scriptum in papiro.*

[84] *Item duos quinternos de Camuanoç [o Cauanoç] parvi valoris.*

[85] *Item unum librum vocatum in ebraycho Bahale Azim scriptum in papiro.*

[86] *Item unum librum vocatum in ebrayco Zematnim scriptum in papiro.*

[87] *Item I librum vocatum in ebrayco Nassim scriptum in papiro.*

[88] *Item I librum vocatum in ebrayco Dichduch scriptum in papiro.*

[89] *Item I librum vocatum in ebrayco Hummaç complit ab les V cartes scriptum in pergameno parvi valoris.*

fereix. Cf. núm. 50 i 72. Podria ser que totes tres fossin la mateixa obra, però no sabem justificar-ho.

78. Els tractats *Berakót*, *Ta'anit*, *Megillá*, *Yom tov*, i *Sukká*, ja esmentats diverses vegades.

79. El *Moré ha-nevukím*, 'La guia dels perplexos', de Maimònides. Cf. el núm. 12.

80. Comentaris de Salomó ben Issac, RašÍ, sobre Nombres (*Ba-midbár*) i Deuteronomi (*Devarím*).

81. Comentari de Salomó ben Issac, RašÍ, sobre el tractat *Bavá Batrá*.

82. *Targúm* (cf. núm. 28) per a tot l'any, és a dir, per a tot el Pentateuc, la lectura completa del qual es fa al llarg de l'any litúrgic.

83. *Cahuça* (?). No sabem a quina obra es refereix.

84. Probablement és l'obra *Kawwanót ha-filosofim*, esmentada en el núm. 44.

85. *Ba'alé hayyim*, 'Animals'; l'obra esmentada en el núm. 46.

86. *Zemaním*, 'Temps [litúrgics]', és el llibre III del *Mišné Torá* de Maimònides.

87. *Naším*, 'Dones', és el llibre IV del *Mišné Torá* de Maimònides.

88. *Diqdúq*, 'Gramàtica' de David Quimhí. Cf. núm. 2.

89. Els cinc volums del Pentateuc. Cf. núm. 16.

IV

Publicacions que contenen la bibliografia d'erudits, les obres dels quals concerneixen en algun aspecte la vida i la cultura jueves medievals

ABRAHAMS, Israel

- WRIGHT, Dudley. «Select bibliography of the works of Israel Abrahams». En: *Jewish studies in memory of Israel Abrahams by the faculty and visiting teachers of the Jewish Institute of Religion*. Editat sota els auspicis de The Alexander Kohut Memorial Foundation. Nova York: Press of the Jewish Institute of Religion, 1927, XIX-XLV [reedició facsímil: Nova York: Arno Press, 1980].

ADLER, Nathan Marcus

- GOLDSCHMIDT-LEHMANN, Ruth P. «Nathan Marcus Adler: A bibliography». En: BRUNSWICK, Sheldon R. [ed.]: *Studies in Judaica, Karaitica, and Islamica presented to Leon Nemoy on his eightieth birthday*. Ramat-Gan: Bar-Ilan University Press, 1982, p. 207-261.

ALBECK, Hanokh

- *Sefer ha-yovel le-rabi Hanokh Albeck*. Jerusalem: Mossad Harav Kook, 1963, p. 9-16: «Kitve Hanokh Albeck».

ALLONY, Nehemya

- ARTAL, A. *A bibliography of the writings of Prof. Nehemya Allony*, Beer Sheva: Ben-Gurion University, 1984.

ALON, Gedaliahu

- DORMAN, M.; SAFRAI, S.; STERN, M. [ed.]. *Essays in Jewish history and philology in memory of Gedaliahu Alon* [en hebreu]. Israel: Hakibbutz Hameuchad, 1970, p. 292-294.

ALTMANN, Alexander

- ALTMAN, M. «Updated bibliography of Alexander Altmann's published writings». *AJS Review. The Journal of the Association for Jewish Studies* [Cambridge, Mass.], 19, (1994), p. 61-65. [Complement de la bibliografia precedent fins a 239 entrades.]
- REINHARZ, J.; SWETSCHINSKI, D. [ed.]. *Mystics, philosophers, and politicians. Essays in Jewish intellectual history in honor of Alexander Altmann*. Durham, N. C.: Duke University Press, 1982, p. 343-354: «Bibliography of Alexander Altmann's writings». [212 entrades.]
- STEIN, S.; LOEWE, R. [ed.]. *Studies in Jewish religious and intellectual history presented to Alexander Altmann on the occasion of his seventieth birthday*. Ala-

bama: The University of Alabama Press, 1979, p. 1-12: «Bibliography of the published writings of Alexander Altmann». 188 entrades.

AMIEL, Moshe Avigdor

→ Raphael, Yizhaq. «Kitve ha-rav Moše Avigdor Amiel (Rešima bibliyografít)». *Sinai*, 12, p. 377-388.

ASSAF, Simha

→ RAFEL, Y. «Kitve Prof. Simħa Assaf». En: *Sefer Assaf: Koveš ma'amare mehqar*. Jerusalem: Mossad Harav Kook, 5713 [= 1952-1953], p. XII-XXXII.

BACHER, Wilhelm

→ BLAU, Ludwig. *Bibliographie der Schriften Wilhelm Bachers [...] zu ehren seines sechzigsten Geburtstage*. Frankfurt del Main: Verlag von I. Kauffmann, 1910.

→ FRIEDMAN, Dénes. *Nachtrag zu «L. Blau's Bibliographie der Schriften Wilhelm Bacher's»*. Frankfurt del Main: J. Kauffmann Verlag, 1928. [Ambdós treballs foren reeditats en: *Amsterdam studies in the theory and history of linguistic science*. Series III: *Studies in the history of linguistics*, vol. 4. Amsterdam: John Benjamins B.V., 1975, volum que conté també la reedició facsímil de dues obres de W. Bacher: *Die Anfänge der hebräischen Grammatik* i *Die hebräische Sprachwissenschaft vom 10. zum 16. Jahrhundert.*]

→ LIBER, M. «W. Bacher». *Revue des Études Juives* [París], 67 (1914), p. 69-161. [Amb motiu del seu traspàs, comenta l'obra històrica i filològica de W. Bacher, tot donant-ne referències editorials.]

BAECK, Leo

→ WIENER, Theodore. «The writings of Leo Back: A bibliography». *Studies in Bibliography and Booklore* [Cincinnati], 2 (1954) p. 108-144.

BAER, Yitzhak F.

→ BEINART, H. «The writings of Prof. Baer (A bibliographical list)». En: BARON, S. W.; DINUR, B.; ETTINGER, S.; HALPERN, I. [ed.]. *Yitzhak F. Baer jubilee volume on the occasion of his seventieth birthday* [en hebreu]. Jerusalem: The Historical Society of Israel, 1960, p. 474-484.

→ BEINART, H. «The writings of Prof. I. F. Baer (A bibliographical list)». *Zion* [Jerusalem], 44 (1979) [= *Yitzhak F. Baer memorial volume*], p. 321-339.

BANETH, D. H.

→ ATTAL, R. «Bibliography of the writings of Prof. D. H. Baneth». En: *Studia orientalia memoriae D. H. Baneth dedicata*. Jerusalem: The Magnes Press, The Hebrew University, 1979, p. 175-179 (de la part hebrea).

BARON, Salo Wittmayer

→ LIEBERMAN, S.; HYMAN, A. [ed.]. *Saló Wittmayer Baron jubilee volume on the occasion of his eightieth birthday*. Jerusalem: American Academy for Je-

wish Research, 1974, vol. 1, p. 1-37: «A bibliography of the printed writings of Salo Wittmayer Baron».

BEINART, Haim

- BEINART-KAPLAN, Y. «A bibliography of the writings of Haim Beinart». En: MIRSKY, A.; GROSSMAN, A.; KAPLAN, Y. [ed.]. *Exile and diaspora: Studies in the history of the Jewish people presented to professor Haim Beinart on the occasion of his seventieth birthday* [en hebreu]. Jerusalem: Ben-Zvi Institute; Yad Izhak Ben Zvi; The Hebrew University, 1988, p. 583-598.

BEN-HAYYIM, Zeev

- BAR-ASHER, Mosheh [et al.] [ed.]. *Hebrew language studies presented to professor Zeev Ben-Hayyim* [en hebreu]. Jerusalem: Magnes Press, The Hebrew University, 1983, p. 13-32: «Kitve Prof. Ze'ev Ben-Ḥayyim».
- MIRKIN, R. «Kitve Prof. Ze'ev Ben-Ḥayyim. Rešima bibliyografit». En: BAR-ASHER, Mosheh [et al.] [ed.]. *Hebrew language studies presented to professor Zeev Ben-Hayyim* [en hebreu]. Jerusalem: Magnes Press, The Hebrew University, 1983, p. 13-32: «Kitve Prof. Ze'ev Ben-Ḥayyim».

BEN-SASSON, Haim Hillel

- BEN-SASSON, M.; BONFIL, R.; HACKER, J. R. [ed.]. *Culture and society in medieval Jewry. Studies dedicated to the memory of Haim Hillel Ben-Sasson* [en hebreu]. Jerusalem: The Historical Society of Israel; The Zalman Shazar Center, 1989, p. 725-734: «List of publications by H. H. Ben-Sasson» [compilada per Z. Flohrsheim i Y. Hovev].

BERLINER, Abraham

- FREIMANN, A.; HILDESHEIMER, M. [ed.]. *Festschrift zum siebzigsten Geburtstag A. Berliner's, gewidmet von Freunden und Schülern*. Frankfurt del Main: J. Kauffmann, 1903, p. VII-XXXI: «Bibliographie der Schriften und Aufsätze des Dr. A. Berliner».

BLUMENKRANZ, Bernhard

- DAHAN, G. [ed.]. *Les Juifs au regard de l'histoire. Mélanges en l'honneur de Bernhard Blumenkranz*. Paris: Picard, 1985, p. 9-19: «Bibliographie des travaux de Bernhard Blumenkranz» [fins a 1982; compilada per Geneviève Chazelas].

BRANN, Markus

- FREIMANN, Ahron. «Verzeichnis der von Markus Brann verfaßten Schriften und Abhandlungen». *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*, 63 (1919), p. 81-97.

CANTERA BURGOS, Francisco

- LACAWE, José Luis. «Bibliografía del profesor Francisco Cantera Burgos». *Sefarad*, 37 (1977) [= *Volumen en homenaje al prof. Cantera Burgos, de sus discipulos*], p. 5-104.

COHEN, Robert

→ *Jewish History* [Haifa], 8, núm. 1-2 (1994) [= *The Robert Cohen memorial volume*], p. 15-18.

COULET, Noël

→ *Provence historique*, 49, (1999) [= *De Provence et d'ailleurs. Mélanges offerts à Noël Coulet*], p. 9-19: «Bibliographie choisie de Noël Coulet».

DÍEZ MACHO, Alejandro

→ MUÑOZ LEÓN, D. [ed.]. *Salvación en la palabra: Targum-derash-berith. En memoria del profesor Alejandro Díez Macho*. Madrid: Ediciones Cristiandad, 1986, p. 834-848. [Bibliografía compilada per L. Díez Merino.]

DUBNOW, Simon

→ STEINBERG, A. [ed.]. *Simon Dubnow, the man and his work. A memorial volume on the occasion of the centenary of his birth, 1860-1960*. París: World Jewish Congress, French Section, 1963, p. 225-255: «L'autobibliographie de Simon Dubnov».

ELBOGEN, Ismar

→ ELBOGEN, Ismar. *A century of Jewish life*. Ed. de S. Grayzel. Filadèlfia: The Jewish Publication Society of America, 1946, p. 771-786.

→ WILDE, Jenny. «Verzeichnis der von Ismar Elbogen von 1927-1934 verfaßten Schriften». *Monatsschriften für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*, 78 (1934), p. 465-471.

EPSTEIN, Abraham

→ POZNANSKI, Samuel. «Nachtrag zu dem Verzeichnis der Schriften und Abhandlungen Abraham Epsteins». *Zeitschrift für Hebräische Bibliographie* [Berlín], 24 (1921), p. 21.

→ Ídem. «Verzeichnis der Schriften und Abhandlungen Abraham Epstein's. 1859-1913». *Ibid.*, 21 (1918), p. 18-25.

EPSTEIN, Jacob Nahum

→ ABRAMSON, Shraga. «Kitve J. N. Epstein». *Tarbiz* [Jerusalem], 20 (1948-1949) [= *Sefer Epstein*], p. 7-16.

FITA, Fidel

→ ABASCAL PALAZÓN, Juan Manuel. *Fidel Fita: Su legado documental en la Real Academia de la Historia*. Madrid: Real Academia de la Historia, 1999 [1998], p. 230-262: «Publicaciones de Fita».

FLUSSER, David

→ LOEWE, Malcolm. «Bibliography of the writings of David Flusser». *Immanuel* [Jerusalem], 24-25 (1990) [= *The New Testament and Christian-Jewish dialogue. Studies in honor of David Flusser*], p. 292-305.

FOX, Marvin

- NEUSNER, J.; FRERICHS, E. S.; SARNA, N. M. [ed.]. *From ancient Israel to modern Judaism: Intellect in quest of understanding. Essays in honor of Marvin Fox*. Atlanta: Scholars Press, 1989, 4 vol., p. XVII-XXIV: «Bibliography of Marvin Fox, 1946-1989» [pàgines repetides en cadascun dels volums].

FRANKEL, Zacharias

- BRANN, Marcus. «Verzeichnis der Schriften und Abhandlungen Zacharias Frankel». *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*, 45 (1901), p. 336-352.

FREIDUS, Abraham Solomon

- *Studies in Jewish bibliography and related subjects in memory of Abraham Solomon Freidus (1867-1923)*. Nova York: The Alexander Kohut Memorial Foundation, 1929, p. XII-XV: «Freidusiana. A list of writings by and about A. S. Freidus» [compilada per J. Bloch].

FRIEDMANN, Meir

- *Lector M. Friedmann: Zur 100. Wiederkehr seines Geburtstages 15. Juni 1831 – 15 Juni 1931. Neubearbeitetes bibliographisches Verzeichnis eingeleitet durch Schilderungen aus seinem Leben*. Viena: Josef Rabinowitsch (Druck), 1931. 24 p.

FRIENDLAENDER, Israel

- COHEN, Boaz. *Israel Friedlaender: A bibliography of his writings, with an appreciation*. Nova York, 1936. 40 p.

GASTER, Moses

- SCHINDLER, Bruno. *Gaster centenary publication*. Londres: P. Lund, Humphries, per compte de la Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1958, p. 23-40: «List of publications of Dr M. Gaster».

GINSBURG, Saul

- RIVKIND, Isaac. *Bibliyografiya. A bibliography of the writings of Saul M. Ginsburg 1892-1937*. Nova York, 1938.

GINZBERG, Louis

- COHEN Boaz. *Bibliography of the writings of Professor Louis Ginzberg compiled on the occasion of his 60th birthday. With an appreciation by G. A. Kohut*. Nova York, 1933. 31 p.
- COHEN, Boaz. «Bibliography of the writings of Prof. Louis Ginzberg». En: *Louis Ginzberg jubilee volume on the occasion of his seventieth birthday*. Nova York: The American Academy for Jewish Research, 1945, p. 19-47.

GLATZER, Nahum N.

- FISHBANE, Michael A.; FLOHR, Paul R. [ed.]. *Texts and responses. Studies pre-*

sent to Nahum N. Glatzer on the occasion of his seventieth birthday by his students. Leiden: Brill, 1975, p. 307-323: «Bibliography of the writings of Nahum N. Glatzer».

GOITEIN, Shelomo Dov

→ ATTAL, Robert. *A Bibliography of the writings of Prof. Shelomo Dov Goitein*. Jerusalem: Ben-Zvi Institute for the Study of Jewish Communities in the East, 1975, 70 p. + *Supplement*, 1987. 22 p.

GOLDSCHMIDT, Daniel

→ BEN-MENACHEM, N. «Hibbure Dr. Daniel Goldschmidt, z"l. Rešima bibliyografit». *Kirjath Sepher*, 48 (1972-1973), p. 146-151.

GOLDZIHHER, Ignaz

→ HELLER, Bern. «Bibliographie des oeuvres d'Ignace Goldziher». Paris, 1927. XVII, 101 p.

GRABOÏS, Aryeh

→ GOODICH, M.; MENACHE, S.; SCHEIN, S. [ed.]. *Cross cultural convergences in the crusader period. Essays presented to Aryeh Graboïis on his sixty-fifth birthday*. Nova York: Peter Lang, 1995, p. XVII-XXVII.

GRÄTZ, Heinrich

→ ABRAHAMS, Israel. «Heinrich Graetz: The Jewish historian». *Jewish Quarterly Review* [Old Series] 4 (1892), p. 194-203.

→ ABRAHAMS, J.; BRANN, M. «Übersicht der wichtigsten Werke und Abhandlungen von Heinrich Graetz». En: MEISL, Josef. *Heinrich Graetz. Eine Würdigung des Historikers und Juden zu seinem 100. Geburtstage 31. Oktober 1917*. Berlín, 1917, p. 130-141.

→ BRANN, Marcus. «Nachträge und Berichtigungen», *Monatschriften für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*, 62 (1918), p. 266-269.

→ BRANN, Marcus. «Verzeichnis von H. Graetzens Schriften und Abhandlungen». *Ibid.*, 61 (1917), p. 444-491.

→ SNEIDERMAN, Stephen L. «Bibliography of works about Heinrich Graetz». *Studies in Bibliography and Booklore* [Cincinnati], 14 (1982), p. 41-49.

GUTTMANN, Jakob

→ NATHAN, N. M. «Verzeichnis der Schriften und der gedruckten Reden Jakob Guttmanns». En: *Festschrift zum siebzigsten Geburtstage Jakob Guttmann*. Leipzig: Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaft des Judentums, 1915 (reedició facsímil: Nova York: Arno Press, 1980), p. VII-XV.

HABERMANN, Abraham M.

→ DAVID, Yona. «A bibliography of the writings of A. M. Habermann». En: MALACHI, Zvi [ed.]. *Papers on medieval Hebrew literature presented to A. M.*

Habermann on the occasion of his 75th birthday [en hebreu]. Jerusalem: Tel-Aviv University; The Katz Institute; Rubin Mass, 1977, p. 1-36.

HEINEMANN, Isaak

→ EMMRICH, Hanna. «Isaak Heinemanns Schriften». *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*, 80 (1936), p. 294-297.

HELLER-WILENSKY, Sara O.

→ IDEL, M.; DIMANT, D.; ROSENBERG, S. [ed.]. *Tribute to Sara. Studies in Jewish philosophy and kabbala presented to professor Sara O. Heller-Wilensky* [en hebreu]. Jerusalem: The Magnes Press, The Hebrew University, 1994, p. 399-401: «Bibliografiya šel kitve Sara O. Heller Willensky».

HIRSCHBERG, H. Z.

→ BASHAN, E.; HATAL, A. «Professor H. Z. Hirschberg: A bibliography». *Annual of Bar-Ilan University. Studies in Judaica and the Humanities*, 14-15 (1977), p. 16-33.

HOROVITZ, Saul

→ BRANN, M. [ed.]. *Geschichte des jüdisch-theologischen Seminars in Breslau. Festschrift zum fünfzigjährigen Jubiläum der Anstalt*. Breslau, [s. a.], p. 133.

HYMAN, Arthur

→ LINK-SALINGER, R. [et al.] [ed.]. *A straight path: Studies in medieval philosophy and culture. Essays in honor of Arthur Hyman*. Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 1988, p. 291-292: «Publications of Arthur Hyman».

IDEL, Moshe

→ *Bibliography of the writings of professor Moshe Idel*. Cherub Press: Culver City, Calif., 1997. 68 p.

JOËL, David

→ BRANN, M. [ed.]. *Geschichte des jüdisch-theologischen Seminars in Breslau. Festschrift zum fünfzigjährigen Jubiläum der Anstalt*. Breslau, [s. a.], p. 130.

JOËL, Manuel

→ BRANN, M. [ed.]. *Geschichte des jüdisch-theologischen Seminars in Breslau. Festschrift zum fünfzigjährigen Jubiläum der Anstalt*. Breslau, [s. a.], p. 126-128.

KAMIN, Sarah

→ JAPHET, Sara [ed.]. *The Bible in the light of its interpreters. Sarah Kamin memorial volume* [en hebreu]. Jerusalem: The Magnes Press, The Hebrew University, 1994, p. 27-28: «Bibliography of the Writings of Sarah Kamin».

KATZ, Jacob

→ KATZ, G.; STRUMPFER, S. «Bibliography of the published writings of Jacob

Katz». En: ETKES, E.; SALMON, Y. [ed.]. *Studies in the history of Jewish society in the Middle Ages and in the Modern Period presented to professor Jacob Katz on his seventy-fifth birthday by his students and friends* [en hebreu]. Jerusalem: The Magnes Press, The Hebrew University, 1980, p. 482-493.

KAUFMANN, David

- BRANN, Marcus [ed.]. *Gesammelte Schriften von David Kaufmann*. Frankfurt del Main, 1908-1915, [3 volums], vol. 3, p. VIII-IX. [M. Brann hi complementa la bibliografia que havia publicat en el *Gedenkbuch*, tot incloent-hi les referències publicades per Poznanski.]
- BRANN, Marcus. «Verzeichnis der Schriften und Abhandlungen David Kaufmanns». En: BRANN, M.; ROSENTHAL, F. [ed.]. *Gedenkbuch zur Erinnerung an David Kaufmann*. Ed. de Breslau, 1900, part I, p. LVII-LXXXVII.
- KRAUSS, Samuel. «David Kaufmann. 7 juin 1852 – 6 juillet 1899». *Revue des Études Juives*, 41 (1900), p. 1-30. [En fa una àmplia semblança biogràfica i comenta cadascuna de les seves obres més importants.]
- POZNANSKI, Samuel. «Zusätze zu Dr M. Brann's Verzeichnis der Schriften und Abhandlungen David Kaufmanns. Kaufmann-Gedenkbuch, p. LVII f.». *Zeitschrift für Hebräische Bibliographie*, 5 (1901), p. 173-174.

KLAUSNER, Joseph

- KLING, Simcha. *Joseph Klausner*. Nova York: T. Yoseloff, 1970, p. 151-158.
- TUR-SINAI, N. H. [et al.] [ed.]. *Sefer Klausner. Me'assef le-madda' u-le-sifrut yafa muggaš le-Prof. Yosef Klausner le-yovel ha-šišim*. Tel-Aviv: Vaad ha-Yovel, 5697 [= 1936-1937], p. 465-528: «Kitve Yosef Klausner».

KOHLER, Kaufmann

- OKO, Adolph S. «Bibliography of Rev. Kaufmann Kohler, Ph. D.». En: *Studies in Jewish literature issued in honor of professor Kaufmann Kohler, Ph. D. [...] on the occasion of his seventieth birthday*. Berlín: Georg Reimer, 1913, p. 266-301.

KOHUT, George A.

- COLEMAN, E. D. «A bibliography of George Alexander Kohut». En: BARON, S. W.; MARX, Alexander [ed.]. *Jewish studies in memory of George A. Kohut, 1874-1933*. Nova York: The Alexander Kohut Memorial Foundation, 1935, p. XII-XCIII.

KRAUSS, Samuel

- KLAUSNER, Yosef. «Professor Samuel Krauss u-mif'al hayyaw». En: *Sefer ha-yovel le-Professor Samuel Krauss li-mlot lo šiv'im šana*. Jerusalem: Rubin Mass, 5697 = 1936, p. IX-XXXIII. [Es tracta de comentaris sobre les diverses obres de S. Krauss, arranjadades per temes i amb referències editorials; no és una llista bibliogràfica.]

KUTSCHER, Eduard Y.

- BEN-HAYYIM, Z.; DOTAN, A.; SARFATTI, G. [ed.]. *Hebrew and Aramaic studies*. Jerusalem: The Magnes Press, 1977. [Llista cronològica de les publicacions d'E. Y. Kutscher, compilada per R. Weiss, al capdavant del volum.]

LAMBERT, Mayer

- WEILL, Julien. «Mayor Lambert (1863-1930)». *Revue des Études Juives*, 91 (1931), p. 113-134.

LÉVI, Israël

- *Revue des Études Juives*, 82 (1926) [= *Mélanges offerts à M. Israël Lévi par ses élèves et ses amis à l'occasion de son 70e anniversaire*], p. 9-29.

LEVINGER, Jacob S.

- BEN-SHAMMAI, B. «Bibliography of the writings of Jacob S. Levinger». *Daat: A Journal of Jewish Philosophy and Kabbalah* [Ramat-Gan], 37 (1996) [= *Maimonidean studies in memory of Prof. Jacob Levinger*], p. 5-9.

LEWY, Israel

- BRANN, M. [ed.]. *Geschichte des jüdisch-theologischen Seminars in Breslau. Festschrift zum fünfzigjährigen Jubiläum der Anstalt*. Breslau, [s. a.], p. 131.

LIBER, Maurice

- SOMMER, Robert. «Bibliographie des travaux du grand-rabbin Maurice Liber (1884-1956)». *Revue des Études Juives* [París], 118 (1959-1960), p. 95-119.

LOEB, Isidore

- LÉVI, Israël. «Bibliographie des travaux d'Isidore Loeb». *Revue des Études Juives* [París], 24 (1892), p. 184-195. [Aquesta bibliografia és precedida —p. 161-183— per una biografia d'Isidore Loeb escrita per Zadoc Kahn.]

LÖW, Immanuel

- FRENKEL, Eugen. «Bibliographie der Schriften Immanuel Löws». *Monatschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*, 78 (1934), p. 236-255.

MARGALLOT, Reuven

- BEN-MENAHEM, Naftali. «Sifre ha-rav Reuven Margalot». *Sinai* [Jerusalem], 71 (1972), p. 194-206.

MARGOLIS, Max L.

- REIDER, J. «Bibliography of the works of Max L. Margolis». En: ALUMNI ASSOCIATION OF DROPSIE COLLEGE FOR HEBREW AND COGNATE LEARNING. *Max Leopold Margolis, scholar and tacher*. Filadèlfia, 1952, p. 61-124.

MARX, ALEXANDER

- COHEN, Boaz. «Bibliography of the writings of professor Alexander Marx». En: *Alexander Marx jubilee volume on the occasion of his seventieth birthday*.

Nova York: The Jewish Theological Seminary of America, 1950, p. 35-59 de la part anglesa.

MILLÀS I VALLICROSA, Josep Maria

→ *Sefarad* [Madrid], 30 (1970), p. 222-250. [Bibliografia compilada per D. Romano, J. Vernet i F. Cantera.]

MIRSKY, Samuel K.

→ STRIKOVSKY, Arie. «The writings of rabbi S. K. Mirsky». En: APPEL, Gersion [ed.]. *Samuel K. Mirsky memorial volume. Studies in Jewish law, philosophy and literature*. Jerusalem: Sura Institute for Research; Nova York: Yeshiva University, 1970, p. 309-316 de la part hebrea.

MITTWOCH, Eugen

→ GOTTSCHALK, Walter. «Die Schriften Eugen Mittwochs». *Monatschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*, 81 (1937), p. 243-250.

NEHER, André

→ *Mélanges André Neher*. París: Librairie d'Amérique et d'Orient Adrien-Maisonneuve, 1975. [Conté la bibliografia d'André Neher, però no en coixem cap més dada.]

NEMOY, Leon

→ BRUNSWICK, Sheldon. R. [ed.]. *Studies in Judaica, Karaitica, and Islamica presented to Leon Nemoj on his eightieth birthday*. Ramat-Gan: Bar-Ilan University Press, 1982, p. 12-24: «Bibliography of Leon Nemoj». Hi ha un complement d'aquesta bibliografia (compilat per Philip Miller i Hayim Sheynin) en: *The Jewish Quarterly Review* [Filadèlfia], 73 (1982-1983), p. 101-104.

NEUBAUER, Adolf

→ ADLER, E. N. «A bibliography of the writings of Adolf Neubauer (1832-1907)». En: *Studies in Jewish bibliography and related subjects in memory of Abraham Solomon Freidus (1867-1923)*. Nova York: The Alexander Kohut Memorial Foundation, 1929, p. 31-54. [Bibliografia compilada per E. N. Adler.]

NEUMARK, David

→ COHON, Samuel S. «Bibliography of professor David Neumark (1866-1924)». En: *Essays in Jewish Philosophy: A selection from the scattered essays, lectures and articles, among which some major studies on the principles of Judaism, on the philosophy of Saadya and of Jehuda Hallevi, and on Crescas and Spinoza*. Cincinnati, 1929. Reedició facsimil: Amsterdam: Philo Press, 1971, p. 369-376.

PERI, Hiram

→ LAZAR, Moshe [ed.]. *Romanica et occidentalia. Études dédiées à la mémoire*

de Hiram Peri (Pflaum). Jerusalem: Magnes Press, The Hebrew University, 1963, p. 17-22: «Bibliographie des écrits de Hiram Peri (Pflaum)» [compilada per J. Klausner].

PERLES, Felix

→ PERLES, Hedwig. «Verzeichnis der von Felix Perles veröffentlichten Schriften». *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*, 81 (1937), p. 369-392.

PINES, Shlomo

→ MOTZKIN, Aryeh L.; NIEWÖHNER, Friedrich. «A bibliography of the writings of Shlomo Pines». *Jerusalem Studies in Jewish Thought* [en hebreu], 7 (1988) [= *Shlomo Pines jubilee volume on the occasion of his eightieth birthday*, part I], p. 17-38. N'hi ha un breu complement en el vol. 8 (1990) [= *Shlomo Pines jubilee volume on the occasion of his eightieth birthday*, part II], p. 473.

POZNANSKI, Samuel

→ MARX, Alexander. «Samuel Poznanski». *Revue des Études Juives*, 74 (1922), p. 169-183 [Comentaris sobre el contingut i el valor de les diverses obres de Samuel Poznanski, tot referint-se a la llista publicada a les p. 184-208 de la mateixa revista per a les dades editorials.]

→ POZNANSKI, Edward; MARX, Alexander. «Bibliographie de tous les ouvrages et articles du Dr Samuel Poznanski». *Revue des Études Juives*, 74 (1922), p. 184-208. [Aquesta llista fou publicada també en: COMITÉ DE LA GRAN SINAGOGUE À VARSOVIE. *Livre d'hommage à la mémoire du Dr S. Poznanski (1864-1921) offert par les amis et les compagnons du travail scientifique*. Varsòvia, 1927. Reedició facsímil: Jerusalem, 5729 (= 1968-1969)].

PREUSS, Julius

→ ROSNER, Fred. *Medicine in the Bible and the Talmud: Selections from classical Jewish sources*. Nova York: Ktav Publishing House; Yeshiva University Press, 1977, p. 38-40.

RABIN, Chaim

→ FISCHLER, B. «Bibliography of professor Chaim Rabin's writings». En: GOSHEN-GOTTSTEIN, M.; MORAG, S.; KOGUT, S. [ed.]. *Studies on Hebrew and other Semitic languages presented to professor Chaim Rabin on the occasion of his seventy-fifth birthday* [en hebreu]. Jerusalem: Academom Press, The Hebrew University Students' Printing and Publishing House, 1990, p. 11-32. [Bibliografia de 1940 a 1990.]

→ FISCHLER, B.-Z.; NIR, R. [ed.]. *Chaim Rabin jubilee volume: Ki-l'shon 'ammo*. *Studies in applied linguistics*. Jerusalem: Council on the Teaching of Hebrew, 1976, p. 163-174. [Bibliografia de 1940 a 1974.]

RATZABY, Yehuda

- DISHON, J.; HAZAN, E. [ed.]. *Studies in Hebrew literature and Yemenite culture. Jubilee volume presented to Yehuda Ratzaby* [en hebreu]. Ramat-Gan: Bar-Ilan University Press; Jerusalem: Israel Matz Hebrew Classics; I. Edward Kiev Library Foundation, p. 445-474: «A list of publications by Yehuda Ratzaby».

REINACH, Salomon

- *Bibliographie de Salomon Reinach*. París: Les Belles Lettres, 1938. 262 p. [Bibliografia completa.]
- RICCI, Seymour De. «Bibliographie des travaux de Salomon Reinach relatifs au judaïsme». *Revue des Études Juives*, 94 (1933), p. 11-28.

RIVKIND, Isaac

- KOSOVER, M.; DUKER, A. G. *Mincha le-Yitschak. A bibliography of the writings of Isaac Rivkind*. Nova York, 1949, xv, 81 p.

ROMANO, David

- ROMANO VENTURA, David. *De historia judía hispánica*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1991, p. 495-505.

ROSIN, David

- BRANN, M. [ed.]. *Geschichte des jüdisch-theologischen Seminars in Breslau. Festschrift zum fünfzigjährigen Jubiläum der Anstalt*. Breslau, [s. a.], p. 128-129.

ROTH, Cecil

- RABINOWICZ, O. K. «A bibliography of the writings of Cecil Roth». En: SHAFTESLEY, M. [ed.]. *Remember the days. Essays on Anglo-Jewish history presented to Cecil Roth by members of the Council of the Jewish Historical Society of England*. Londres: Jewish Historical Society of England, 1966, p. 333-387 [la numeració no és segura].

SALTMAN, Avrom

- ALBERT, B.-S.; FRIEDMAN, Y; SCHWARZFUCHS, S. [ed.]. *Medieval studies in honour of Avrom Saltman* [= *Bar-Ilan Studies in History*, IV]. Ramat-Gan: Bar-Ilan University Press, 1995, p. 495-505: «Avrom Saltman: List of publications».

SARFATTI, Gad B.

- *Balšanut Yvrit = Hebrew Linguistics* [Ramat-Gan], 33-34-35 (1992) [= *Studies on the Hebrew language throughout its history dedicated to Gad B. Sarfatti on his 75th anniversary*], p. 9-13: «Kitve Gad B. Sarfatti – Rešima bibliyografit».

SCHECHTER, Solomon

- SCHECHTER, Solomon. *Selected writings*. Ed. de Norman Bentwich. Oxford: Phaidon Press, 1946, p. 168-169: «Bibliography of principal writings of Solomon Schechter».

SCHIRMANN, Hayyim (Jefim)

- PAGIS, D.; FLEISCHER, E. «Bibliography of the writings of professor H. Schirmann». En: ABRAMSON, S.; MIRSKY, A. [ed.]. *Hayyim (Jefim) Schirmann jubilee volume* [en hebreu]. Jerusalem: Schocken Institute for Jewish Research of the Jewish Theological Seminary of America, 1970, p. 413-427. [Bibliografia de 1930 a 1969.]
- PAGIS, D.; FLEISCHER, E., *A bibliography of the writings of Prof. Jephim (Haim) Schirmann (1904-1981)* [en hebreu]. Jerusalem: Bialik Institute, 1983. 48 p. [Bibliografia de 1930 a 1980.]

SCHOLEM, Gershom G.

- *Bibliography of the writings of Gershom G. Scholem presented to Gershom G. Scholem on the occasion of his eightieth birthday by the Israel Academy of Sciences and Humanities and the Hebrew University of Jerusalem*. Jerusalem: The Magnes Press, The Hebrew University, 1977. 82 p.

SCHREINER, Martin

- SCHMELCZER, I. H. «Martin Schreiner, 1863-1926». *Studies in Bibliography and Booklore* [Cincinnati], 10, (1973-74), p. 83-93. Reedició: SCHREINER, Martin. *Gesammelte Schriften*. Ed. de M. Perlmann. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1983, p. 620-624.

SHATZ-UFFENHEIMER, Rivkah

- RUBIN, Z. «A bibliography of the works of Rivka Schatz-Uffenheimer». En: ELIOR, R.; DAN, J. [ed.]. *Rivkah Shatz-Uffenheimer memorial volume* [= *Jerusalem Studies in Jewish Thought*, vol. 13]. Jerusalem: The Hebrew University of Jerusalem, Faculty of Humanities; Jewish National and University Library; The Gershom Scholem Center for the Study of Jewish Mysticism and Kabbala, 1996, vol. 2, p. 611-622.

SILVER, Abba Hillel

- SILVER, D. J. [ed.]. *In the time of harvest. Essays in honor of Abba Hillel Silver on the occasion of his 70th birthday*. Nova York; Londres: Macmillan, ca. 1963, p. 99-120: «A bibliography of the writings of Abba Hillel Silver».

SIMON, Marcel

- *Paganisme, judaïsme, christianisme: Influences et affrontements dans le monde antique. Mélanges offerts à Marcel Simon*. París: E. de Boccard, 1978, p. 371-387: «Publications de Marcel Simon».

SIMONSOHN, Shlomo

- CARPI, D. [et al.] [ed.]. *Shlomo Simonsohn jubilee volume. Studies on the history of the Jews in the Middle Ages and Renaissance period*. Tel-Aviv: Tel-Aviv University, Faculty of Humanities; The Chaim Rosenberg School of Jewish Studies, 1993, p. 9-18. [Bibliografia compilada per M. Segal-Moldavi.]

SOLOVEITCHIK, Yosef Dov

- GAFNI, M. «The writings of Rabbi Soloveitchik: Bibliografy». *Daat: A Journal of Jewish Philosophy and Kabbalah* [Ramat-Gan], 31 (1993), p. 105-115.

SONNE, Isaiah

- BEN-MENACHEM, Naphtali. «A bibliography of Isaiah Sonne's writings». En: *Isaiah Sonne Memorial Volume*. Jerusalem: Ben-Zvi Institute; The Hebrew University, 1961, p. 17-25.

STEINSCHNEIDER, Moritz

- GOLDBERG, Adeline. «Nachtrag zu G. A. Kohut, Bibliography of the writings of Prof. Dr. Moritz Steinschneider... bis 1900». *Zeitschrift für Hebräische Bibliographie* [Berlín], 5 (1901), p. 189-191; 9 (1905), p. 90-92; 13 (1909), p. 94-95.
- KOHUT, G. A. «Bibliography of the writings of professor Dr. Moritz Steinschneider». En: *Festschrift zum achtzigsten Geburtstag Moritz Steinschneider's*, Leipzig, 1896, p. v-xxxix. [Cf. G. A. KOHUT, «Steinschneideriana». En: *Studies in Jewish bibliography and related subjects in memory of A. S. Freidus*. Nova York, 1929, p. 65-127, esp. p. 76, sobre la necessitat de revisar i ampliar aquesta bibliografia.]

STERN, S. M.

- LATHAM, J. Derek; MITCHELL, Helen W. «The bibliography of S. M. Stern», *Journal of Semitic Studies* [Manchester], 15 (1970), p. 226-238.

TALMAGE, Frank

- COHEN, S. S.; WALFISH, B. «Bibliography of the works of Frank Ephraim Talmage». En: WALFISH, B. [ed.]. *The Frank Talmage memorial volume*. Haifa: Haifa University Press; University Press of New England; Brandeis University Press, 1993, vol. 1, p. 31-39.

TISHBY, Isaiah

- PECHTER, M. [ed.]. *Kitve Yeša'yahu Tišbi. Bibliyografiya*. [s.ll.], Mif'alim Universita'iyim le-Hoša'a la-Or, [s. a.] [= 1988-1989]. 26 p.
- PECHTER, M. «The scientific works of Isaiah Tishby». En: DAN, J.; HACKER, J. [ed.]. *Studies in Jewish mysticism, philosophy and ethical literature presented to Isaiah Tishby on his seventy-fifth birthday* [en hebreu]. Jerusalem: The Magnes Press, The Hebrew University, 1986, p. 729-740.

TUR-SINAI, Naftali Herz

- *Lešonenu*, 15 (1946-1947) [= *Sefer Torczyner*], p. 10-26 [entrades 1-234, fins a 1947].
- *Lešonenu*, 21 (1956-1957) [quadern núm. 3 = *Divre sifrut u-mehqar [...] li-kevod... Prof. N. H. Tur-Sinay*], p. 149-154 [entrades 235-390, fins a 1956-1957].

→ *Pirsume ha-Hevra le-Heqer ha-Miqra be-Yisra'el. Sefer 8, muggaš li-kevod ha-Prof. N. H. Tur-Sinay*. Jerusalem: Kiryat Sepher, 1960, p. I-IV [entrades 391-433, fins a 1960].

VAJDA, Georges

→ *Daat: A Journal of Jewish Philosophy and Kabbalah* [Ramat-Gan], 10 (1983), p. 53-66 (de la part francesa) + un full sense numerar (al final de la part hebrea).

→ FENTON, Paul B. *Bibliographie de l'oeuvre de Georges Vajda, précédée d'un essai biographique*. Lovaina: E. Peeters, 1991. 129 p. [Bibliografia completa].

WALLENSTEIN, Meir

→ RABIN, Hayim [et al.] [ed.]. *Studies in the Bible and the Hebrew language offered to Meir Wallenstein on the occasion of his seventy-fifth birthday*. Jerusalem: Kiryath Sepher, 1979, p. 9-16 (de la part hebrea): «Kitve Me'ir Wallenstein».

WAXMAN, Meyer

→ MISHKIN, Leah Y. «The writings of Dr. Meyer Waxman». En: *Meyer Waxman jubilee volume on the occasion of his seventy-fifth birthday*. Chicago; Jerusalem; Tel-Aviv: College of Jewish Studies Press; Mordecai Newman Publishing House Ltd., 1966, p. 9-33.

WEIL, Gérard E.

→ WEIL, Gérard E. *La bibliothèque de Gersonide d'après son catalogue autographe*. Ed. de F. Chartrain. Lovaina; París: E. Peeters, 1991, p. 11-25: «Publications de Gérard E. Weil».

WEILL, Julien

→ «Bibliographie des travaux de Julien Weill». *Revue des Études Juives*, 110 (1949-1950), p. 5-13.

WOLFSON, Harry Austryn

→ SCHWARZ, W. L. «A bibliographical essay». En: *Harry Austryn Wolfson jubilee volume on the occasion of his seventy-fifth birthday*. Jerusalem: American Academy for Jewish Research, 1965, vol. 1, p. 1-46.

YALON, Henoah

→ LIEBERMAN, S.; ABRAMSON, S.; KUTSCHER, Y.; ESH, S. [ed.]. *Henoah Yalon jubilee volume on the occasion of his seventy-fifth birthday* [en hebreu]. Jerusalem, 1962-1963, p. 37-50. [Bibliografia de 1922 a 1963.]

→ WEISS, Rafael. «Henoah Yalon: Bibliyografiya (5723 = 1962-1963 – 5730 = 1969-1970)». En: KUTSCHER, E. Y.; LIEBERMAN, S.; KADDARI, M. Z. [ed.]. *Henoah Yalon memorial volume*. Ramat-Gan: Bar-Ilan University, 1974, p. 1-7. [És la continuació de la bibliografia precedent fins a 1970.]

YEIVIN, Shmuel

- OREN, E. «Kitve Šemu'el Yeyvin». En: AVRAMSKI, S. [et al.] [ed.]. *Sefer Šemu'el Yeyvin. Mehqarim ba-Miqra, arke'ologya, lašon we-toledot Yišra'el muggašim lo be-haggi'o la-ševa'*. Jerusalem: Kiryat Sefer, 1970, p. 3-35.

ZEITLIN, Solomon

- HOENIG, Sidney B. *Solomon Zeitlin: Scholar laureate: An annotated bibliography 1915-1970, with appreciations of his writings*. Nova York: Bitzaron, 1971. x, 296 p.

ZLOTNICK, Yehuda Leib

- AŠKENAZI, SH. «Kitve ha-Rav Yehuda Leib Zlotnick. Rešima bibliyografit». En: ASSAF, S.; EVEN-ŠEMUEL, Y.; BINYAMIN, R. [ed.]. *Minha li-Yehuda, muggaš le-ha-Rav Yehuda Leib Zlotnick le-yovelo ha-šišim me'et haveraw wi-yedidaw* [«Ofrena per a Yehuda, oferta a R. Yehudà Leib Zlotnick en els seus seixanta anys pels seus col·legues i amics»]. Jerusalem: Mossad Harav Kook; Histadrut ha-³Ivrit ba-Africa ha-Dromit, 1949-1950, p. IX-XXXV.

ZUNZ, Leopold

- GLATZER, N. N. [ed.]. *Leopold Zunz: Jude, deutscher Europäer: Ein jüdisches Gelehrtschicksal des 19. Jahrhunderts in Briefe an Freunde*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1964, p. 473-481: «Biographical and bibliographical data».

Agraïm cordialment les diverses referències que ens han proporcionat per a aquestes «Notes bibliogràfiques»: Henk Heýkoop (Institute of Hispano-Arabic Studies, Culemborg, Holanda), Danièle Iancu-Agou (Montpeller), Sílvia Planas (Girona), Sina Rauschenbach (Berlín), Bruno Vogel (Georg Olms, Hildesheim), Thomas Wolpert (J. C. B. Mohr, Tübingen) i Laurel Wolfson (Hebrew Union College, Cincinnati). Agraïm així mateix a l'Arxiu Històric de Girona la gentilesa de permetre'ns la publicació de l'inventari de llibres contingut en els protocols de Jaume Hospital (Notaria Peralada, 110), i a Agustín Rubio Vela (València) d'haver-nos-en aclarit diverses lectures difícils.